

EXAMENSARBETE

”Det är många som tror att
det bara finns två kön”

– en studie om genuskonstruktion utanför
den traditionella genuskotomin

Examensarbete inom ämnet socialpsykologi
C-nivå 30 hp
Vt 2008

Kasper Bergvall
Clara Lindefors

Handledare: Anette Lundin
Examinator: Zaira Jagudina

Resumé

Uppsatsens syfte är att genom ett symboliskt interaktionistiskt och ett social konstruktionistiskt perspektiv öka förståelsen för hur personer som anser att de överskrider de dikotomiska kategorierna man/kvinna konstruerar sitt genus. Samt problematisera om och hur individer kan frångå dessa kategorier i skapandet av genus. Studien grundades på sju djupintervjuer med personer som upplevde att de överskred eller inte identifierade sig med kategorierna man/kvinna. Som teoretisk grund gällande identitetskonstruktion och socialisation har vi främst använt oss av Berger och Luckmann (1991) samt tolkningar av Mead (Berg, 1992; 2007). För att få en djupare insikt kring genuskonstruktion har teorier av Butler (2007) samt Connell (2003; 1996) använts. Konstruktionen av könsidentiteten är en ständigt pågående process som är i ständigt behov av upprätthållelse. Upprätthållandet sker till stor del genom identifikation och bekräftelse samt uttryck, så som språk och yttre attribut. Då samhället har ett mycket dikotomiskt synsätt gällande kön/genus så krävs av respondenterna ett aktivt ställningstagande för att de ska kunna avvika från det normativa. Respondenterna kan dock inte helt frångå de dikotomiska kategorierna då de måste förhålla sig till dem i mötet med andra människor. Eftersom de avviker från det normativa får de också svårare att upprätthålla könsidentiteten då den inte uppmuntras av samhällsnormen och det därmed blir svårare att få bekräftelse och hitta identifikationsobjekt. Vi menar att denna uppsats ger den socialpsykologiska diskursen gällande genus, en bredare syn på identitets- och genuskonstruktion utanför normen, då vi uppfattar detta som underrepresenterat inom den socialpsykologiska forskningen.

Innehåll

Inledning	3
Syfte och problemformulering	4
Disposition	5
Teoretiska utgångspunkter	5
Identitet och socialisation	5
Konstruktion av genus	7
Identitet, socialisation och genus	10
Metod.....	11
Tillvägagångssätt	12
Presentation av respondenter.....	14
Personlig upplevelse av könsidentiteten	16
Resultat	16
Analys och diskussion	18
Utveckling av könsidentiteten	22
Resultat	22
Analys och diskussion	24
Bekräftelse och identifikation	28
Resultat	28
Analys och diskussion	30
Omgivning och samhällsnormer.....	32
Resultat	32
Analys och diskussion	33
Upprätthållande av könsidentitet	34
Resultat	34
Analys och diskussion	36
Avslutande reflektioner	40
Slutsatser	41
Referenser	43
Bilaga 1	45
Brevet till respondenterna:	45
Bilaga 2	46

Inledning

Denna uppsats har för avsikt att belysa hur könsidentitet konstrueras. Vi kommer främst att fokusera på en intrasubjektiv och en intersubjektiv analysnivå (Sapsford et al., 2003), detta då vi är intresserade av individens subjektiva upplevelse av dennes könsidentitet och hur denna skapas i mötet med andra. Enligt Mead är identiteten, och därmed också könsidentiteten, socialt skapad och utvecklas ständigt i interaktion mellan människor (Berg, 1992). Gergen (2007) menar att detta främst skapas i språket, och att identiteten beror på den situation och relation som individen befinner sig i. Identiteten skapas alltså här i en social process, mellan individens framställning av sin identitet och omgivningens bemötande och syn på denna (ibid.). Detta innebär att man inte kan se könsidentiteten som något statiskt utan något som är påverkbart och föränderligt över tid (Connell, 1996; 2003).

När vi i denna uppsats talar om identitet kommer vi att göra det med utgångspunkt i denna framställning, och identiteten då främst i form av könsidentiteten. När vi talar om identitetsskapande syftar vi främst på skapandet av könsidentiteten. Med *könsidentitet* syftar vi till det självupplevda könet, det vill säga så som individen upplever sitt kön mentalt och känslomässigt. Vi använder begreppet könsidentitet då detta är en term som respondenterna själva använder. I de teoretiska utgångspunkterna använder vi oss dock av termen *genus*, som avser belysa det socialt skapade könet som finns utöver det biologiska. Vi använder oss av denna term då det är den som återfinns i de teorier som vi använt oss av.

Enligt Butler (2007) och Connell (1996; 2003) har dagens samhälle en dikotomisk syn på genus, *genusdikotomi* syftar på genus som två stabila motsatsenheter där det sociala könet naturligt följer det biologiska. I samhället finns människor som upplever att de inte ”passar in” i den traditionella genusdikotomin, individer vars könsidentitet inte helt stämmer överens med det biologiska könet. Det blir därför intressant att se till hur dessa människor konstruerar sin könsidentitet i ett samhälle som har en mycket statisk syn på genus. Det finns en socialpsykologisk relevans i att se till hur människor som vill leva utanför den traditionella genusdikotomin konstruerar könsidentitet, och om det är möjligt att helt frångå kategorierna man/kvinna i identitetsskapande. Vi menar att denna uppsats kan utvidga den socialpsykologiska förståelsen för hur individer som vill frångå den traditionella genusdikotomin konstruerar och upprätthåller sin könsidentitet, och på detta sätt ge den socialpsykologiska diskursen gällande genus en bredare syn på identitetskonstruktion utanför traditionella genusdikotomin.

Det kommer längre fram i uppsatsen inte finnas någon ambition att använda en enhetlig benämning på dessa personer utan uppsatsen kommer att utgå från de beteckningar som respondenterna själva använder. Detta på grund av att våra respondenter upplever sin könsidentitet på väldigt olika sätt och vi menar att det är viktigt att sätta respondenternas egna upplevelse och självdefinition i centrum.

Denna uppsats kommer i första hand att vända sig till forskare inom en symbolisk interaktionistisk och social konstruktionistisk diskurs och därför kommer viss grundkunskap kring tankesätt och begrepp att förutsättas.

Det bör noteras att uppfattningen om normen och de normativa strukturerna gällande kön/genus berörs främst på en generell nivå i denna uppsats. Uppfattningen grundas på de teorier vi har använt oss av, samt respondenternas subjektiva upplevelse, vilket gör att alla variationer inom och utanför normen inte belyses, mer än utifrån dessa grunder.

Syfte och problemformulering

Denna uppsats kommer att ur ett socialpsykologiskt perspektiv, mer specifikt ett symbolisk interaktionistiskt och social konstruktionistiskt sådant, problematisera identitetskonstruktion. Syftet är att öka förståelsen för hur personer som anser att de överskrider eller inte identifierar sig med de dikotomiska kategorierna man/kvinna konstruerar sitt genus. Syftet är dessutom problematisera hur individen kan frångå dessa kategorier i skapandet av genus.

Uppsatsen ämnar att ge kunskap om hur respondenterna skapar och upprätthåller en könsidentitet som inte överensstämmer med den normativa köns kategoriseringen samt hur könsidentiteten växte fram. Den avser även beskriva hur individen uttrycker sin könsidentitet, exempelvis genom språk, beteende och synliga attribut, samt hur de anser att omvärldens syn på genus påverkar dem.

Uppsatsen har inte för avsikt att skapa nya sätt att kategorisera genus, utan ämnar ge en förståelse för respondenternas subjektiva upplevelse av att konstruera en könsidentitet utanför det binära könssystemet.

Utifrån detta är vår problemformulering; *Hur upplever personer som överskrider de dikotomiska kategorierna man/kvinna att de konstruerar sitt genus och hur påverkas de av omgivningens normativa uppfattning? Om och hur kan individer frångå genusdikotomin i konstruerandet av sitt genus?*

Disposition

Efter inledningen och syftet ligger de teoretiska utgångspunkterna, indelade efter tre underrubriker. Första rubriken presenterar teorier kring identitetskonstruktion och socialisation, den andra går djupare in på konstruktion av genus och den tredje och avslutande kopplar samman de ovanstående delarna för att ge läsaren ett tydligare helhetsgrepp. Uppsatsen fortsätter sedan med en metoddel där tillvägagångssätt samt en presentation av respondenterna uppvisas.

Empirin presenteras genom följande teman; *Personlig upplevelse av könsidentiteten, Utveckling av könsidentiteten, Bekräftelse och Identifikation, Omgivning och Samhällsnormer* samt det avslutande och sammanknyttande stycket; *Upprätthållande av könsidentiteten*. Alla delar är uppdelade i en resultatdel och en analys och diskussionsdel.

Uppsatsen avslutas med avslutande reflektioner samt slutsatser där även förslag till vidare forskning tas upp.

Teoretiska utgångspunkter

Denna uppsats kommer att belysa hur människor konstruerar identitet och då främst könsidentitet. Som utgångspunkt för analys av identitetskonstruktion samt konstruktion av genus används ett interaktionistiskt och konstruktionistiskt synsätt (Berg, 1991; Berg, 2008; Berger & Luckmann, 1991; Butler, 2007; Connell, 1996; 2003; Gergen, 2007) som tydligt visar hur identitet, och därmed också könsidentitet, konstrueras i interaktionen mellan människor i en ständig process.

Identitet och socialisation

Individens *självmédvetande* skapas genom en social process (Berg, 1992; Lundin, 2007). Enligt Berg (1992) menar Mead att medvetande innebär att man har förmåga att förutsäga sina responser. För att vi ska kunna utveckla ett självmedvetande krävs det att vi kan bli vårt eget objekt, att vi kan se oss själva utifrån. En förutsättning för detta är interaktion med andra. Det är endast genom att spegla sig i andra, se på sig själv genom den andres ögon, som vi har möjlighet att observeras oss själva. En avgörande aspekt i detta är språket, vilket är en uppsättning symboler, och som byggs upp genom ett gemensamt

symbolskapande. Språket, och andra symboler, existerar inte i sig själv utan blir till i interaktionen mellan människor. Genom språket blir objekt i omvärlden meningsfulla. Meningen kan sedan kopplas till objekt i den omgivande världen och därmed göra den meningsfull, men den kan även kopplas till objektet som individen själv utgör och därmed utmytna i ett självmedvetande. Individen som subjekt, *Jaget*, kan därmed handla mot sig själv som objekt, *Miget*. Miget är historien som Jaget tar sin utgångspunkt i, tillsammans bildar de en dialektisk enhet, *Självvet*. Jaget är aktivt handlande i nutid, medan Miget är passiv och omfattar alla de handlingar Jaget utfört, dess historia (ibid.). Miget innehåller två olika delar; *narrativ* och *gestalt*. Gestalten är den fasta, skulpturliknande delen som ger narrativet en form. Narrativet är individens ständigt pågående historia och gestaltens motpol. Det finns hela tiden ett dialektiskt samspel mellan narrativ och gestalt då narrativet får sin form och endast kan observeras genom att den gestaltas. Gestalten är den del av Miget som konstitueras genom den attityd som riktas från den andre. Denna attityd, observeras av Jaget för att sedan implementeras i narrativet. Det är viktigt för individen att uppträda på ett sätt så att den attityd som gestaltas stämmer överens med historien i narrativet, då det annars finns risk för kognitiv dissonans. (Lundin, 2007) Utifrån Lundin (ibid.) så kan en sådan attityd skapa obalans mellan gestalt och narrativ, genom att det alltså skapas en skillnad mellan den gestalt individen själv konstituerar av sitt narrativ när hon ser på vem hon är, och den gestalt som attityden konstituerar. Då den andre inte konstituerar en gestalt som stämmer med individens, blir individen inte bekräftad för den hon upplever sig vara. Den kognitiva dissonansen innebär att individen får olika gestalter att förhålla sig till, och detta gör att individen kan komma uppleva en osäkerhetskänsla inom sig själv angående de olika gestalternas karaktär. Risken för kognitiv dissonans ökar desto oftare attityden från den andre gestaltas på ett sätt som inte överensstämmer med individens självbild. Detta eftersom att individen inte kan undvika den andres attityd, utan den måste integreras i narrativet. Desto fler attityder som inte överensstämmer, desto större plats tar de i individens narrativ och det blir svårare för individen att inte bry sig om dem, vilket då ökar risken för kognitiv dissonans.

Processen till att skapa ett självmedvetande startar redan när barnet föds och fortsätter sedan under hela livet (Berg, 1992). Barnet börjar med att utveckla en självmedvetenhet med ett stabilt Mig i *primärsocialisationen*, och blir därmed en medlem i samhället. Här har *de signifikanta andra*, individer som är betydelsefulla för oss, en mycket central roll. Dessa

personer styr individens socialiseringsprocess, och hjälper individen att internalisera samhället i Miget. I detta första steg så blir de signifikanta andras definition av situationen den objektiva verkligheten. Men med tiden övergår barnet allt mer att se till *den generaliserade andre*, barnet ser inte längre bara ”konkreta andra” utan ser även andra som grupp, som samhällsnorm. (Berger & Luckmann, 1991) Den generaliserande andre blir *en subjektivt skapad objektiv struktur* (Lundin, 2007, s.15).

Mead (enligt Berg, 2007) menar att det är först när man har en nära kontakt med den generaliserade andre som man kan skapa en fullgod identitet med personlighet. Här uppstår ett dialektiskt förhållande mellan individen och den generaliserade andre. Samhället och dess normer integreras till en del av individens identitet samtidigt som individen blir till en del av samhället och där igenom kan påverka det.

Primärsocialisationen lägger den grund till vilken den *sekundärsocialisationen* kommer att vila på. I sekundärsocialisationen internaliseras individen in i olika mer objektiva, institutionsbaserade delar av samhället. Kunskapen man får genom sekundärsocialisationen är ofta mindre subjektiv och mer anonym än den i primära, vilket också gör att den blir mindre känslomässigt anknuten. Sekundärsocialisationen ger individen alternativa ”sanningar” till de hon har fått under den primära. Ett problem här blir att individen redan har ett format Själv med en redan internaliserad värld. Detta gör att individen måste försöka hitta sätt där de nya kunskaperna/”sanningarna” kan förhålla sig till de redan befintliga. För att underlätta detta kan individen välja signifikanta andra efter vilka som bäst kan bekräfta den sanning som individen vill identifiera sig med. (Berger & Luckmann, 1991)

Vi har nu visat hur individen insocialiseras in i samhället och skapar en identitet. För att få en fördjupad förståelse för hur individen utvecklar sin könsidentitet, kommer vi nu att gå djupare in på hur genus konstrueras.

Konstruktion av genus

Enligt Butler (2007) föds människan ”könad” men det är först genom vår sociala beteckning genus, som vi *blir* kön. Det är konstruktionen av genus som skapar människans bild av kön. Denna bild bör ses som något fördiskursivt, en produkt av den sociala konstruktion som vi kallar genus. Genuskonstruktion bör därför, på ett teoretiskt plan, ses som frikopplat och något som föregår det biologiska könet.

Connell (2003) menar att man måste se på genus som en social struktur. Han kritiserar definitionen av genus som de kulturella skillnaderna mellan man/kvinna. Vilken har sin grund i biologin och bygger på ett dikotomiskt synsätt. Han menar att man istället måste se kroppar som både objekt för sociala strukturer och agenter i de samma. Kropparna deltar i praktiker som bildar sociala strukturer och personliga livsbanor som i sin tur skapar förutsättningar för nya praktiker. Denna process kallar Connell för *socialt förkroppsligande*. Han betonar att trots att genus handlar om socialt förkroppsligande och processer i mänsklig fortplantning så ska man inte se det biologiska som en bas, utan istället en arena – en plats där det sociala kan utspela sig. Denna *reproduktiva arena* varken skapar eller lägger någon mall för genuspraktiker. Genuspraktiken formas av strukturen men strukturen kan inte existera om man inte praktiserar den. Genus blir därmed något som görs (praktiseras) hela tiden hela livet och människan har därmed även utrymme att vara är aktiv och kreativ i sin genuskonstruktion vilket Connell också underbygger med exempel ur flera vetenskapliga studier.

Individens genuskonstruktion kan alltså inte ses som något statiskt, utan något som hela tiden skapas och återskapas genom interaktion. Här spelar institutioner, dess strukturer och normer en stor roll i *hur* denna konstruktion ter sig och vilka uttryck den får (Butler, 2007; Connell, 1996; 2003). Butler (2007) menar att samhällets konstruktion av genus bygger på den *heterosexuella matrisen*, ett binärt motsatssystem där genus betraktas som stabila enheter som står i motsats till varandra, vilket förstärker inskränkningen av genus till en tvåfald. Detta bygger på en föreställning om att genus följer efter kön, som en varaktig substans, och att man *är* sitt genus i den utsträckningen som man inte är det andra genuset.

Butler (2007) menar dock att samhället har en felaktig syn på konstruktion av genus, då denna syn bygger på en föreställning om koherens och kontinuitet vad gäller genus. Genom existerandet av individer som inte följer dessa genuspräglade normer för begriplighet, inkoherenta och/eller diskontinuerliga genusvarer, så bestrids funktionsdugligheten av samhällets syn på genus. Genus följer alltså inte efter kön, utan genus är kulturellt och socialt konstruerat. Butler menar att endast när genus av samhället uppfattas som konstruerat, och föregående den könade kroppen, så kan ramarna vidgas för vilka genusbildningar som är möjliga.

Butler (2007) menar att samhällets syn på genus är alltför smalt och enkelspårigt, ett försök att begränsa individens identitet till att endast innefatta en av de två

genuskategorierna. Hon ser på genus som en upprepad handling, som föregår och skapar individens genuseditet, och som potentiellt skulle kunna överskrida könets synbara tvåfald. I praktiken är dock inte alla genusformer möjliga eftersom gränserna fastställs utifrån kulturen, vilken baseras på binära strukturer. I uppsatsen ses kulturen som det, utifrån Mead (Berg, 1992), gemensamma symbolskapandet som existerar inom ett samhälle, och som beskrivet utifrån Butler (2007) har, genom språket, inneboende begränsningar som utstakar vilka genusformer som blir möjliga.

Berg (2008) menar att Butler har bidragit med en begreppsapparat för att förstå genusvariationer utanför de snäva ramar som den institutionaliserade heterosexualiteten och föreställningen om två motsatta och komplementära kön vilar på. Han menar dock att Butler opererar på en analytisk nivå som inte inbegriper ett aktörsbegrepp med agens och utan en utvecklad uppfattning om Självet. Detta då Butlers subjektbegrepp är en kategori i en struktur snarare än en individ, och hennes fokus på genushandlingar är i form av strukturer snarare än som individuella handlingar. Butler ser genus som konstruerat och socialt skapat, men Berg poängterar att Butler i sina teorier saknar en koppling till individens reflexiva förmåga. Hon ser på genus som en mängd upprepade handlingar, men hon belyser inte handlingarna som gjorda av ett handlande subjekt. Berg menar att handlingarna måste ses som mer än isolerade handlingar som resulterar i ett varande över tid, utan att varandet också påverkar handlandet. Han menar alltså att Butler inte tar hänsyn till individens självreflexivitet och socialt förvärvade aktörsskap i individens genuskonstruerande.

Butler och Connell rör sig på olika nivåer vad gäller deras syn på konstruktion av genus. Då de rör sig på olika nivåer, är de också applicerbara på olika sätt vad gäller kopplingen till det empiriska materialet. Men vi menar att det är just detta flerdimensionella sätt som krävs för att på bästa sätt belysa genuskonstruktion. Butler (2007) bidrar med en förståelse på en övergripande strukturell nivå, genom den heterosexuella matrisen. Berg (2008) menar dock att för att kunna tala om genusbegriplighet, så bör den heterosexuella matrisen ses som skapad mellan individer och inom individer. Här bidrar Connell (1996; 2003) med en individnivå, där individen är aktiv i sitt genuskonstruerande och där det finns en tydlig dialektik mellan agens och struktur. (Connell, 1996; 2003) Butler uttrycker vid ett flertal tillfällen en liknande syn på genus. Men hos Butler är individnivån inte i fokus vilket gör att denna inte är lika utvecklad som hos Connell. I denna uppsats kommer dock Butler att

användas i linje med Mead och Connells tankar kring genus, dock finns Bergs problematisering av dessa kopplingar med när tolkningar av empirin görs.

Vi ska nu binda ihop dessa teorier om genus med de tidigare teorierna gällande socialisation och identitetsskapande för att på detta sätt visa hur dessa teman är starkt sammankopplade.

Identitet, socialisation och genus

I skapandet av Självvet påbörjas även konstruktionen av vårt genus, vilken därmed blir en grundläggande del i vår identitet. En människans genus, precis som dennes identitet, skapas och återskapas sedan under hela livet genom interaktion mellan människor. (Berg, 1992; Berger & Luckmann, 1991; Butler, 2007; Connell, 1996)

Både Connell (1996) och Butler (2007) visar tydligt i sina texter hur samhället, genom institutioner med dess normer och strukturer, konstruerar genus som ett dikotomiskt motsatssystem med två stabila genuskategorier. Utifrån de tidigare resonemangen av Berg (1992), Berger och Luckmann (1991) samt Butler (2007) kan man tolka att; redan tidigt i skapandet av Självvet, i primärsocialisationen, får barnet genom sina signifikanta andra ett genus tilldelat till sig. Det blir en av de första och i samhällets ögon viktigaste delarna i vårt identitetsskapande. De signifikanta andra är i sig så starkt insocialiserade i genuskategorierna att det i princip är omöjligt för dem att avvika från dessa i sin interaktion med barnet. När barnet sedan får en allt tydligare generaliserad andre internaliserar denna samhällsnorm ännu starkare, det blir en självklarhet. Språket får här en central betydelse, då det är genom språket och symbolskapandet som vi skapar vårt medvetande (Berg, 1992). Berg (ibid.) inkluderar i språket även ickeverbala gester, men när vi i denna uppsats använder oss av språkbegreppet, kommer vi dock främst att fokusera på det verbala språket.

Språket är uppbyggt av *binäriteter*, vilket innebär att ord har en distinkt betydelse, och är distinkt i förhållande till andra ord. Detta binära system av ord är ofta i form av motsatspar, exempelvis man/kvinna. Språket blir alltså centralt i skapandet av individen då det konstituerar denne till vad den är eller inte är. Detta startar redan efter födseln då individen blir tilldelad ett kön och ett namn, utifrån vilket individen kan börja skapa en uppfattning om ett jag. När dessa binära uttryck blir delade av människor, blir det tagna som för givna och leder sedan till praktiker. Genom användandet av distinkta binära oppositioner, och kategorisering av individer och grupper utifrån dessa, så skapas totaliserade världar där

variationer till dessa trycks bort. Dessa binära oppositioner kan ifrågasättas genom att de kopplas till de existerande variationerna i världen. (Gergen, 2007) Språket kan därmed sätta gränser för vilka genusformer som blir möjliga (Butler, 2007), och således kan barnet inte vara något annat än flicka/pojke, och som vuxen man/kvinna, om hon inte har ord att uttrycka det med.

Genom att individen i sin sekundärsocialisation har större möjligheter att välja sina signifikanta andra och i vilka sammanhang som hon ska figurera (Berger & Luckmann, 1991) har individen således större möjlighet att påverka sitt tilldelade genus. Detta på grund av att hon insocialiseras i normer och värderingar som är självvalda i större utsträckning än tidigare, genom att hon har större möjlighet att välja sina signifikanta andra, vilket även påverkar och förändrar hennes generaliserade andre. Hon kan dock inte vara helt självständig i sitt val då hon trots allt måste använda sig av strukturer som redan existerar.

För att försöka omkonstruera sitt genus krävs det dock mycket av individen, då hon måste frånga mycket av de hon insocialiserats i under primärsocialisationen. Det kan även leda till mentala, verbala och fysiska sanktioner från samhället om man vill försöka frånga den tydliga genusedikotomin, då samhället är uppbyggt på ett dikotomiskt motsatssystem med två stabila kategorier (Butler, 2007; Connell, 1996; 2003).

I enlighet med syfte och problemformulering har vi här utifrån en konstruktionistisk och interaktionistisk utgångspunkt visat på hur människan konstruerar könsidentitet. Vi har även lyft fram vilka möjligheter och svårigheter som finns i teorin om man som individ i sin identitetskonstruktion vill avvika från det genusnormativa, vilket vi längre fram kommer att koppla an till empirin.

Metod

För att på bästa sätt få kunskap om respondenternas subjektiva upplevelse av sin identitetskonstruktion användes semistrukturerade djupintervjuer (Kvale, 1997). Valet av djupintervjuer berodde dels på en intention av att fånga respondenternas subjektiva upplevelse, dels på att denna form skulle ge bättre förutsättningar för en mer djupgående förståelse av respondenternas identitetsuppfattning.

En semistrukturerad intervjuteknik valdes då denna teknik ger förutsättningar för att kunna förhålla sig öppen under intervjuerna och därmed på ett lättare sätt kunna anpassa

intervjun efter respondenten, samtidigt som man utgår från vissa centrala teman (Kvale, 1997).

Tillvägagångssätt

Urval

Urvalet av respondenter skedde genom förfrågningar på olika mötesplatser. Dessa mötesplatser var dels geografiska, då vi kontaktade RFSL¹ i Göteborg och Stockholm, dels virtuella genom qruser.se². Förfrågningarna var i form av en text (Se bilaga 1) som distribuerades till RFSL via e-post, och som antingen skrevs ut till organisationernas anslagstavlor eller e-postades vidare till deras medlemmar. Texten lades även ut på olika forumtrådar på nämnd mötesplats på Internet.

Respondenterna söktes på den grund att de upplevde att de överskred eller inte identifierade sig med kategorierna man eller kvinna. Eftersom fokus i uppsatsen är identitetskonstruktion utanför den traditionella dikotomin man/kvinna, med utgångspunkt från individers subjektiva upplevelse av detta, begränsades inte sökningen av respondenter vad gäller andra variabler än det ovan nämnda. Utifrån denna premiss tog ett antal personer kontakt med oss, de sju respondenter som valdes var de som först tog kontakt och uttryckte ett intresse av att delta, samt att de överensstämde med det som efterfrågades i den utskickade texten. Vart de bodde spelade också in som faktor, då våra ekonomiska och tidsmässiga resurser var begränsade. Urvalet är ett så kallat bekvämlighetsval, vilket enligt Bryman (2002) är ett vanligt urvalssätt för kvalitativa forskare på grund av att det kan vara svårt att hitta individer som är tillgängliga för intervju. Frågan om tillgänglighet var också vår orsak till typen av urval.

Intervjuguide

Enligt Bryman (2002) innebär semistrukturerade djupintervjuer att forskaren ställer öppna frågor om specifika områden. Vår uppsats specifika områden är de teman som berörs i syftet, vilka i intervjuguiden (Se bilaga 2) fick de övergripande rubrikerna; Bakgrund, Självdefinition, Upprätthållande av självdefinition samt Omgivning. Utifrån dessa teman skapades ett frågeschema, med ett antal frågor som var utformade på för att ge svar på de

¹ Förbundet för homosexuella, bisexuella, och transpersoners rättigheter

² Qruiser.com beskrivs som ”Nordens största community för Dig som är homo, bi, trans, queer samt för våra vänner.”

teman uppsatsen berör. Dessa tematiska frågor var av dynamisk karaktär, vilket enligt Kvale (1997) innebär att frågorna är enkla att förstå och stimulerar till en positiv interaktion där respondenten har lätt att tala om sina tankar och känslor. Detta för att på bästa sätt få tillgång till respondentens subjektiva upplevelse kring våra teman.

Intervjuguidens öppnades med frågor av mer allmänna karaktär gällande hur respondentens liv såg ut nu och hur det sett ut tidigare, detta för att intervjuaren skulle få en grundläggande förståelse för individens livsvärld. Därefter ställdes frågor kring respondentens självdefinition och upplevelsekänsla av vem respondenten är, vilket är det mest centrala temat i uppsatsen. Därefter ställdes frågor kring hur respondenten upprätthåller sin könsidentitet med frågor bland annat kopplat till uttryck, identifikation med andra m.m. Intervjun avslutades kopplade till samhället och dess normer.

Genomförande av intervjuer

Sex av intervjuerna skedde genom personliga möten på offentliga platser, som respondenterna själva föreslog. En intervju genomfördes över MSN, detta då det inte fanns någon möjlighet till personligt möte. Respondenterna informerades om att intervjuerna skulle komma ta cirka en timme. Intervjuerna kom att vara mellan 18-47 minuter och genomfördes mellan 3-11 februari 2008. Av tidsmässiga och ekonomiska skäl valde vi att fördela intervjuerna mellan oss.

Respondenterna fick generell information om syftet i uppsatsen. Informationen var inte så specifik, utan hölls på en mer generell nivå, detta för att respondenternas svar inte skulle komma att påverkas. De informerades även om att starkt identifierande drag inte direkt redovisas och att deras namn i uppsatsen fingeras. (Kvale, 1997)

Intervjuerna spelades in för vidare transkribering, kodning och analys. Respondenterna informerades om att inspelningarna skulle komma att förstöras, tas bort ifrån inspelningsutrustningen, och att transkriptionerna skulle behandlas konfidentiellt.

Under intervjuerna varierades ordningsföljden i de fall respondenten redan hade svarat på kommande frågor. Uppföljningsfrågor på betydelsefulla eller otydliga svar ställdes under intervjun, detta för att på bästa sätt få förståelse för respondentens subjektiva upplevelse.

Analys/analysverktyg

Den kvalitativa forskningen erbjuder ett antal olika analysmetoder för att göra det insamlade materialet hanterligt och tolkningsbart. Kvale (1997) presenterar fem viktiga metoder för intervjuanalys men poängterar att det inte finns några magiska verktyg för att nå

meningsinnehållet i de genomförda intervjuerna. Den viktigaste grunden för en bra analys anser han vara att forskaren har väl genomarbetade teman, frågor och planering genom hela undersökningen.

Som analysmetod har meningskoncentrering använts, vilket innebär att intervjumaterialets väsentliga innebörd är kvar, fast omformulerad och koncentrerad i en kortare och mer koncis text. Denna metod användes då intervjumaterialet var omfattande och komplext. Meningskoncentreringen genomfördes i enlighet Kvaless (ibid.) fem steg; Först lästes intervjuerna igenom för en helhetskänsla. Därefter fastställdes meningsenheter på så sätt som respondenten uttryckte dem. Teman formulerades sedan ur dessa och tolkades utifrån respondenternas synvinkel. De teman som skapades var; Självdefinition och upplevelsen av denna, Uppkomst, Uttryck, Identifikation samt Omgivning och samhällsnormer. Frågor ställdes till enheterna utifrån vårt syfte, och till sist omskapades och sammanställdes intervjuernas centrala teman i text till resultat och analys. Dessa slutgiltiga teman blev; *Personlig upplevelse av könsidentiteten, Utveckling av könsidentiteten, Bekräftelse, Omgivning och samhällsnormer* samt *Upprätthållande av könsidentitet*.

Presentation av respondenter

Då respondentgruppen är väldigt heterogen i alla aspekter utom att de upplever att de på något sätt överskrider kategorierna man/kvinna är det ibland svårt att koppla an alla olika teman till dem som grupp. Olika respondenter kommer därav att figurera olika mycket i olika delar av resultat och analysavsnittet.

Alla respondenterna har fingerade namn, namnen valdes efter vilken typ av namn personen har i verkligheten. Det vill säga de som har manliga namn i verkligheten har manliga namn även här osv. Vi har valt att använda oss av pronomen; han/hon/hen om våra respondenter. Detta utifrån vilket pronomen som respondenten själv kände sig mest bekväm med. Hen valdes som pronomen då det är allmänt vedertaget som beteckning för personer som inte ser sig som man eller kvinna.

Här följer här en kort presentation över respondentgruppen, för att läsaren ska kunna få en tydlig överblick över respondenterna. Alla respondenterna bor i en svensk stor eller medelstor stad, två av dem är inte från Sverige utan är födda och uppvuxna i annat nordeuropeiskt land.

Kristoffer; är 31 år, långtidssjukskriven och lägger mycket av sin tid på att arbeta med HBT-frågor, har flickvän sedan 1 år tillbaka. Han menar att han inte har något tydligt begrepp på sig själv och menar att han inte hör hemma i någon av könsrollerna. Sin syn på sig själv är något som han arbetat med under en längre tid och som växt fram. Kristoffer hade en tuff uppväxt, då han utsattes för grov mobbing under största delen av grundskolan. Hans familj består av mamma och styvpappa samt 2 gifta syskon med barn, han har ingen kontakt med sin biologiska pappa.

Angelika; är 30 år, arbetar för tillfället inte men har bred arbetslivserfarenhet och är utbildad ekonom och supporttekniker. Hon är kvinna men föddes som man. Känslan av att vara född i fel kropp är något som hon levt med sen hon var 3-4 år även om det dröjde innan hon kunde sätta ord på och förstå vad det handlade om. Hon kommer från en stor, högtbildad familj med 6 syskon, som hon idag har begränsad kontakt med.

Sanna; 21 år, pluggar på folkhögskola och bor tillsammans med sin pojkvän och lillasyster. Hon upplever att hon överskrider kategorierna man/kvinna, något som hon tänkt aktivt kring sen hon var 19 men upplever sig fortfarande vara i en process där hon inte är helt klar över sina känslor. Hon växte upp i en stökig familj där misshandel och droger förekom. Sanna har varit mycket deprimerad och varit i kontakt med psykvården men mår idag mycket bättre.

Filip; 20 år, sjukskriven sen ett halvt år tillbaka och lägger mycket av sin tid på att arbeta med HBT-frågor. Hen ser sin identitet som väldigt flytande och har ingen uppfattning om hen är kille/tjej eller något annat. När Filip var 17 år började hen se sig själv som kille vilket hen gjorde det till i höstas då hen slutade definiera sig själv. Hen växte upp med sin yngre syster och föräldrar som skilde sig när hen var 10 år.

Johan; 67 år, pensionär men har jobbat som ingenjör hela sitt liv. Han är transvestit vilket han varit hemligt större delen av sitt liv, tills för 7 år sedan då hans fru dog. Han har 2 barn och 3 barnbarn och numera även en särbo.

Love; 28 år, arbetar som parkeringsvakt, men har tidigare läst mycket på universitet bl.a. genusvetenskap. Hen arbetar även aktivt med frågor gällande HBT och genus. Love ser sig som queer och intergender vilket hen har varit under en längre tid nu. Hen är uppväxt i en förort, har skilda föräldrar 2 systrar och 1 bror och levt ett ”svenssonliv”.

Kim; 32 år, bor i kollektiv och arbetar som samordnare. Hen är väldigt intresserad av frågor rörande genus, kön och sexualitet. Ser sig själv som människa eller icke-kvinna. Kim

menar att känslan alltid funnits där men att det var när hen var 20-25 som hen hittade definitionen. Hens föräldrar är gifta men sårbara vilket gör att hen rest en del under uppväxten. Hen har också en lillebror.

Personlig upplevelse av könsidentiteten

Resultat

Våra respondenter har alla gemensamt att de upplever att de inte känner sig inkluderade i samhällets bild av kön och könsidentitet. Men utöver det så definierar de sin könsidentitet på väldigt olika sätt.

Angelika, Johan och Love har alla självdefinitioner som grundas på av samhället skapade begrepp. Angelika är känslomässigt rakt igenom kvinna men definierar sig i vissa sociala sammanhang även som transsexuell. Johan är biologisk man och transvestit, han vill kunna ha en kvinnoroll och använda sig av kvinnliga attribut. Love är intergender, vilket innebär att hen upplever sig överskrida kategorierna kvinna/man. Kim och Filip använder sig båda av ickedefinitioner för att beskriva sin identitet. Kim definierar sig som ickekvinna medan Filip inte vill använda sig av någon typ av begrepp. Dessa tre upplever alla språket som en viktig del och att aktivt ta avstånd från kategorierna man/kvinna genom att inte vilja benämna sig själva med någon av dessa. När det gäller Sanna och Kristoffer så har ingen av dem någon klar självdefinition utan ser sig som att de är inne i en sökande process vilket uttrycks genom en osäkerhet i vilka de är och hur de ska benämna sig själva.

Utifrån dessa definitioner så kan man förstå att respondenterna även upplever sin könsidentitet på väldigt olika sätt, men vi kan ändå se två övergripande grupper; huruvida man ser könsidentiteten som stabil och tydlig eller mer obestämd.

Angelika, Johan, Love, Filip och Kim som återfinns i det första temat, är klara och säkra i sin känslomässiga upplevelse av sin könsidentitet. De har även någon form av självdefinition som överensstämmer med denna, även om dessa ser väldigt olika ut. Angelika, Johan och Love använder sig av samhället skapade begrepp, vilket gör att dessa definitioner blir väldigt tydliga och kan därmed på ett tydligt sätt koppla tillbaka till den känslomässiga upplevelsen. Ett bra exempel på detta blir Angelikas uttalande kring sin könsidentitet;

När jag tänker på min identitet så känns det numera väldigt självklart, att jag är en fortfarande relativt ung tjej som råkade vara född i fel kropp.

Även Kim och Filip är säkra i sin känslomässiga upplevelse men definierar sig genom om en vald icke-definition. Kim upplever sig bara vara annorlunda och hens känsla stämmer inte överens med något begrepp. Icke-definitionen blir en utväg för att inte behöva definiera sig eller bli definierad med begrepp som hen inte känner stämmer med hens känsla. Filips icke-definition handlar snarare om att hen upplever sig vara skiftande och flytande i sin identitet och icke-definitionen ger hen en möjlighet att vara detta.

Inom den andra gruppen, är respondenterna mer obestämda i sin upplevelse och definition. Sanna och Kristoffer har en inre känsla av att inte höra hemma i det binära könssystemet men har inte hittat någon klar definition som de känner sig hemma i. Sanna upplever det svårt att hålla fast vid någon enhetlig inre känsla vilket gör att hon inte heller hittat någon klar självdefinition. Kristoffer upplever detta på ett liknande sätt;

...det känns som att rollen man och kvinna, det är väldigt klara distinkta begrepp och jag känner inte att jag att jag har ett klart distinkt begrepp liksom. Så fort jag försöker passa in i något av det så bara rasar alltihop som ett korthus.

Han menar att han är inne i en process som är långt ifrån klar, men uttrycker inte en lika spretig inre känsla som Sanna gör. Här kan vi dock se en tidsaspekt då de har arbetat med detta under olika lång tidsperiod.

Utifrån den känslomässiga upplevelsen har respondenterna använt sig av olika begrepp och definitioner på sig själva. Vi kan här se två grupper; definitioner som är mer vända inåt mot den känslomässiga upplevelsen och definitioner som är mer vända utåt och används i mötet med andra. En övervägande del av respondenterna använder sig av båda dessa grupper; de har ett sätt att se på sig själva inåt men använder ibland andra ord eller gör avkall på denna syn utåt, i mötet med andra. Love ger tydligt uttryck för detta:

...jag uppfattar ju mig själv som intergender, men ofta är det ju så där att man på något sätt gör avkall på det i dagliga sammanhang, på jobbet och så där när folk inte riktigt förstår, då är det liksom så här; ”jaja men okej, jag är väl tjej då” helt enkelt och så...

Johan, Filip och i viss sträckning Angelika avviker från detta mönster, men av olika anledningar. Johan är biologisk man och transvestit och är helt öppen med detta mot sin omgivning, han har alltså samma definition inåt som utåt. Filip däremot ser sin könsidentitet som flytande och har ingen klar definition inåt. Hen använder sig inte heller av någon definition utåt då hen inte bryr sig om hur andra ser på hen och har därmed inget behov av att använda sig av en sådan. Angelika är på en känslomässig och individnivå kvinna, men kan i vissa sociala sammanhang definiera sig som transperson även om hon också utåt oftast är kvinna.

Alla respondenterna upplever att deras könsidentitet är en mycket eller ganska viktig del i deras identitet men har olika orsaker till detta. De flesta menar att det är viktigt för att de ska kunna vara de de är. De som avviker är Sanna och Kim. Sanna upplever det som viktigt eftersom hon försöker komma överens med sin könsidentitet och den då får stå väldigt mycket i fokus. Kim menar att den betyder ”allt och ingenting”, i sammanhang där hen känner sig annorlunda blir den central medan i de sammanhang där folk inte ifrågasätter hens könsidentitet så betyder den ingenting. Angelika anser att den blir viktig för att hon ska kunna vara den hon är men knyter mer an till sin historia i att komma fram till och komma ut som transsexuell men självfallet är även könsidentiteten som kvinna väldigt viktig och tillhör mer nutiden.

Analys och diskussion

När det gäller självdefinition så har fem av de sju respondenterna någon form av definition på sin könsidentitet. Det blir intressant att se hur dessa definitioner ser ut och är uppbyggda eftersom det, enligt Butler (2007), är språket som sätter ramarna för vilka genusformer som är möjliga, och att språket, enligt Gergen (2007), bygger på binära oppositioner. Språket konstrueras genom ett gemensamt symbolskapande för att göra vår omgivning meningsfull (Berg, 1992), då samhällets konstruktion av genus bygger på den heterosexuella matrisen (Butler, 2007) så bygger därmed även respondenternas genusformer på matrisen, på ett mer eller mindre tydligt sätt. Angelika och Johans definitioner som kvinna och transsexuell samt man och transvestit blir de som tydligast relaterar till det binära då de båda fortfarande befinner sig inom och mellan kategorierna man/kvinna. Gällande Loves definition som intergender så bryter den på ett kraftigare sätt mot det binära men den måste ändå hålla kvar man/kvinna som referenspunkter för att visa på vad man är/inte är. Filip och

Kim som använder sig av en ickedefinition gör det eftersom de inte hittat någon annan definition som de känner stämmer överens med sin upplevelse. Ickedefinitionen upplever de då bli en utväg ifrån det binära. Denna ickedefinition och upplevda utväg bygger även den på samhällets genusdikotomi, genom att det är begreppen inom dikotomin som respondenterna inte vill definiera sig med.

Fem av respondenterna; Love, Johan, Angelika, Filip och Kim har en klar inre upplevelse av vilka de är och även någon typ av definition på sin könsidentitet. Utifrån Berg (1992) så är det genom språket som individen kan begreppsliggöra och därmed även medvetandegöra sina tankar och känslor. Språket skapas i interaktion med andra i en social process vilket gör objekt i omvärlden, och även det egna objektet, meningsfullt. Genom att ha en definition på sig själv, som stämmer överens med den inre känslan, blir dessa respondenter medvetna om vilka de är och kan då agera på ett medvetet sätt.

Hos Sanna och Kristoffer, som upplever att de är inne i en process och inte hittat någon klar definition på sig själva, kan man se en tydlig osäkerhet och ett sökande efter att hitta beteckning som de kan identifiera sig med. Detta ses särskilt tydligt hos Sanna när hon svarar på frågan om hur viktig hon upplever att hennes könsidentitet är för henne;

Just nu upplever jag det som väldigt viktigt för min identitet just eftersom jag försöker komma överens med den. Och jag vill väldigt gärna visa det för andra. (...) Men det är svårt. Jag vet inte riktigt vad jag uttrycker, eller utstrålar och känner mig varken bekväm eller säker. Jag skiftar så mycket i känslan inom mig så det är svårt att hålla fast vid någonting konkret.

Genom att hon och Kristoffer inte har de språkliga verktygen att benämna sig själva med, har de svårare att känna sig medvetna om vilka de är, och får svårt att agera utifrån sin könsidentitet i sin sociala praktik. Man kan även tänka sig att det blir svårare att socialt förkroppsliga denna känsla i praktiken, att använda kroppen i sitt agentskap (Connell, 2003).

I primärsocialisationen internaliseras samhället i individen med hjälp av de signifikanta andra, individen utvecklar här en självmedvetenhet (Berger & Luckmann, 1991). Då samhället bygger på den heterosexuella matrisen så kommer även individens självmedvetenhet att grundas i denna. Individen kommer i detta stadium inte kunna vara något annat än kvinna eller man eftersom denne inte har ord för att uttrycka något annat (Butler, 2007). Om det av omgivningen formade självmedvetandet inte stämmer överens med den inre känslan, så är det först i sekundärsocialisationen som individen kan söka alternativa

sanningar och objekt. Dessa kan sedan ställas mot det formade Självvet, och först därefter kan man börja definiera sig på ett annat sätt (Berg, 1992; Berger & Luckmann, 1991). Butler (2007) menar att individen inte är självständig i detta val, utan att detta sker i interaktion med andra människor och att individen måste använda sig av de strukturer som existerar. De av respondenterna som har en klar inre upplevelse av vilka de är och även någon typ av definition på sin könsidentitet har, i sin sekundärsocialisation, kunnat skapa ett ”nytt” självmedvetande om vilka de är. Dock har de inte gjort detta helt självständigt utan varit tvungna, precis som Butler menar, att använda sig av samhällets och kulturens existerande strukturer och begrepp, samt att interagera med andra människor.

Butler (2007) menar att alla genusformer inte är möjliga då språket begränsar detta. För Sanna och Kristoffer kan deras upplevda osäkerhet om vilka de är då handla om att de inte funnit strukturer eller begrepp, som överensstämmer med deras inre känsla. De har inte hittat andra människor, alternativa sanningar och objekt, som de har kunnat identifiera sig med och har därav inte kunnat konstruera ett självmedvetande som de kan förhålla till det insocialiserade självmedvetandet.

Även om de flesta av respondenterna har någon typ av självdefinition, så är det dock inte så enkelt i praktiken att använda den i alla sociala situationer. Fyra av respondenterna har en definition som är mer vänd inåt mot deras känslomässiga upplevelse och en vänd utåt som de använder sig av i mötet med andra.

Utifrån tidigare resonemang om språkets viktiga funktion (Berg, 1992; Butler, 1997), blir Kristoffer och Sanna, som inte har någon tydlig definition på sin inre känsla, tvungna att använda sig av en utåtriktad definition för att kunna agera i den sociala interaktionen. De använder sig båda av begrepp som existerar inom dikotomin. Kristoffer gör det genom att utåt använda sig av kategorin man och Sanna genom kategorin kvinna.

Love och Kim uttrycker att de i vissa sociala sammanhang gör avkall på den inre definitionen. Då de båda definierar sig utanför den heterosexuella matrisen, blir det svårt att i heteronormativa sammanhang använda sig av den inre definitionen, då omgivningen inte har språk för denna. Detta ger Love uttryck för i citatet på sida 17, och Kim uttrycker detta enligt följande;

...brukar ofta säga människa för att jag definierar mig inte som kvinna, och då tänker ju väldigt många att jag definierar mig som man. För det är så väldigt många tänker att det finns bara två kön.

För att inte placeras i kategorierna man/kvinna, väljer Kim i otrygga situationer att definiera sig som människa. Detta för att slippa förklara sig och starta en lång diskussion. Love gör avkall på sin inre definition genom att hen i vardagliga sammanhang inte använder sig av den, detta så att hen slipper förklara sig. För dem båda handlar detta om att de i sin interaktion med andra inte får ett bemötande som överrensstämmer med den inre känslan av vilka de är. Utifrån Lundin (2007) innebär detta att den attityd respondenten tar emot och gestaltar i sitt Mig, inte stämmer överrens med respondentens narrativ. Detta kan leda till kognitiv dissonans (ibid.), och för att motverka att få ett bemötande som kan leda till detta, väljer de då istället att inte använda sig av en definition som skapar detta.

De övriga tre respondenterna använder sig inte av olika definitioner inåt och utåt på det sätt som de ovan presenterade respondenterna gör. Angelika är kvinna både inåt och i mötet med andra, men kan i vissa sociala sammanhang, gällande ideologi och politik, definiera sig som transperson. Johan har även han samma definition inåt och utåt, som man och transvestit. De båda använder sig av definitioner som omgivningen har språk för, då de definierar sig inom och mellan kategorierna man/kvinna. Därav minskar behovet av att behöva använda sig av olika typer av definitioner. Filip använder sig varken av någon definition inåt eller utåt, utan menar att det viktigaste är att omgivningen använder sig av rätt namn på hen. Hen menar att det är jobbigt att bli kategoriserad som man/kvinna, och då hens definition av sig själv är en icke-definition, så blir personnamnet det som hen använder i interaktionen med andra.

Utifrån Connell (2003) tänker vi oss att det skulle kunna vara lättare i det sociala förkroppsligandet för respondenterna vars könsidentitet, och definitioner på denna, befinner sig inom de dikotomiska kategorierna man/kvinna. Detta dels för att de skulle kunna ha lättare att förstå sin kropp och känslan kopplat till denna, dels att de har lättare att med kroppen kunna agera, då de på ett enklare sätt kan använda sig av de sociala strukturerna i sitt agerande. För de respondenter som inte har en, till de dikotomiska kategorierna, direkt kopplad självdefinition kan vi tänka oss att det sociala förkroppsligandet kan bli mer problematiskt. Detta eftersom att deras kropp som objekt kan bli svårare att förstå, både för dom själva och för omgivningen. Men även att deras agentskap kan vara problematiskt, då de sociala strukturerna som de måste agera inom är uppbyggda kring de dikotomiska begreppen, och kroppsliga objekten, man/kvinna.

Alla respondenterna anser att könsidentiteten är en viktig del av deras identitet. Detta anser vi bero på att då könsidentiteten är något som grundläggs redan vid födseln och är, i samhällets ögon, en av de viktigaste delarna i vårt identitetsskapande (Butler, 2007; Berg, 1992). Trots att våra respondenter sedan avviker från den könsidentitet som insocialiserats under primärsocialisationen, så fortsätter könsidentitet vara en central del då det krävs en aktivt medveten process för att gå ifrån det redan insocialiserande (Butler, 2007; Connell, 1996).

Utveckling av könsidentiteten

Resultat

Vår information om respondenternas bakgrund och självutveckling är begränsad och mängden varierar mycket mellan respondenterna. Detta beror dels på att bakgrunden för respondenterna infattar så olika lång tidsperiod i deras liv att alla då inte är lika detaljerade i sina utläggningar. Dels för att några av respondenterna var ointresserade eller tydligt ovilliga att utveckla detta ämne i någon större utsträckning.

Alla de fem respondenterna som väljer att tala om sin barndom, har i någon utsträckning uppfattat sig själva/blivit uppfattade som pojkflicka/flickpojke när de var yngre. Sanna uttrycker detta på ett väldigt tydligt sätt;

När jag var liten kunde man säkert kategorisera mig som pojkflicka och lekte hellre med killar och deras leksaker än med tjejer. Jag skulle nog kunna säga att jag kände mig mer som en pojke än en tjej. Jag kommer ihåg att jag älskade snickarverkstaden vi hade på fritids och befann mig nästan alltid där.

Flera av dem förklarar sedan, precis som Sanna, vidare med att de gärna ägnade sig åt lekar som stereotypiskt tillhörde ”det andra könet”. Detta citat blir därmed väldigt talande för stora delar av respondentgruppen.

Respondenterna har lite olika upplevelser av hur deras könsidentitet uppkommit, men gemensamt för, i princip alla är en känsla av att upplevelsen går tillbaka ganska långt i tiden. Angelika, Kim och Love uttrycker alla på lite olika sätt att känslan alltid funnits närvarande. Vilket även Sanna och Kristoffer uttrycker även om det varit på ett mer obestämt sätt där de till en början hade svårt att sätta känslan i någon form av kontext. Johan säger att han tidigt

upplevde en ”säregen dragning” till kvinnokläder men utvecklar inte detta i någon större utsträckning. Filip menar att hen inte hade någon speciell könsidentitet när hen var liten och att det inte spelade någon roll för hen vem hen var, därmed så har hen inte heller någon speciellt känsla kring uppkomst.

När respondenterna berättar om hur deras självdefinition har växt fram, är det flera av dem som berättar om att detta skett genom en inre process, men talar även på lite olika sätt om vikten av andra människor och sammanhang. Här följer en kort presentation av respondenternas olika upplevelse av detta;

Love och Kristoffer uttrycker båda att deras process att ”komma ut” som icke-heterosexuella bidragit till den känsla och definition av sig själva som de har idag. De fann igenom denna möjlighet till en annan kontext och började upptäcka nya alternativ. Så här uttrycker sig Kristoffer;

Jag vet att när jag började umgås, eller, efter att jag kom ut, kände att jag behövde stöd bara i att komma ut som bisexuell. Så jag sökte mig till bigruppen här på RFSL, så började komma in i den organisationen. Jag kände att det var en helt annan grej tror jag, att gå på klubbar eller umgås med folk på stan eller sitta och chatta på nätet. Det fanns andra som jag liksom, det var en oerhörd aha upplevelse. Jag tror innerst inne så trodde jag nog att jag var ensam i hela världen väldigt länge.

Även Johan upplever det som viktigt att ha kontakt med andra med liknande syn på sig själva som han har, framförallt innan han började leva öppet som transvestit, vilket även belyses i Kristoffers citat. Johan upplever att han har haft med sig denna inre känsla genom hela livet, även om den blivit starkare genom åren och det var först efter sin frus död som han blivit offentlig med sin transvestism.

Angelika levde precis som Johan i garderoben under en lång tid, det vill säga hon var inte öppen med sin transexualitet, detta eftersom hon aldrig trodde sig kunna bli accepterad som kvinna. Detta fungerade inte i längden, utan ledde till ångest och social fobi. När hon tillslut kom ut som kvinna var det flera av hennes vänner som redan har förstått hur det låg till.

Under puberteten definierade sig Sanna som kvinna, men kände att det var något som fattades. Det var genom hennes pojkvän som hon kom i kontakt med begrepp utanför dikotomin man/kvinna, vilket ledde till att hon lättare kunde sätta ord på sina känslor. Detta

eftersom hon nu kunde koppla sin odefinierade känsla till ett sammanhang och nu vad det handlade om.

Kim berättar om att hen under sena tonåren ofta togs för kille av omgivningen. Hen har dock aldrig definierat sig som kille, men däremot trivdes med att uttrycka sig genom mer maskulina attribut. Det var någon gång mellan 20-25 som hen upptäckte möjligheten att ickedefiniera sig, och att det var då som hen aktivt började definiera sig som ickekvinna.

Filip började definiera sig som kille när hen var 17, innan dess hade hen inte sett på sig själv på något speciellt sätt. När Filip blev 19 slutade hen se sig som kille då hen började se sin identitet som mer och mer flytande.

Analys och diskussion

För att kunna få en förståelse för respondenternas utveckling av sin könsidentitet, börjar analysen i deras primärsocialisation. Under utvecklingen av Självvet får individen i interaktionen med andra människor, främst genom sina signifikanta andra, ett genus tilldelat till sig (Berger & Luckmann, 1991; Butler, 2007). De signifikanta andra är oftast själva insocialiserade i den heterosexuella matrisens struktur av två motsatta könskategorier (Butler, 2007), vilket gör att det genus individen får sig tilldelat är antingen i form av kategorierna flicka eller pojke.

Respondenterna säger att känslan av att inte passa in i den könsidentitet de har blivit tilldelade, och som de på olika sätt uttrycker, är en känsla som går tillbaka långt i tiden. Sanna uttrycker det så här;

Det kändes som om det var en del av mig som fattades. Jag kunde aldrig riktigt sätta fingret på vad det var, och det var svårt att förklara för andra personer (...). Det kändes hela tiden som en kamp, men jag visste inte vad det var jag följades emot.

Kim uttrycker sig på ett liknande sätt som Sanna;

I och med det att jag inte har någon känsla av hur det känns att vara kvinna, så vet jag inte när den kom eller inte kom liksom. Det är svårt att... när jag försöker tänka på det, tänker jag egentligen bara på en känsla av att vara annorlunda, och att den känslan av att vara annorlunda känns som den alltid varit där.

Dessa citat är exempel på känslan av att vara annorlunda och att deras könsidentiteter inte överensstämde med de genusmarkeringar de blivit tilldelade av sina signifikanta andra. Flera av respondenterna säger också att de själva, eller människor i omgivningen, betecknade denna känsla med benämningar som pojkflicka eller flickpojke.

Butler (2007) säger att språket är grundande för vilka genusyttringar som är möjliga. Då respondenterna under primärsocialisationen endast har tillgång till begrepp och språk inom den heterosexuella matrisen för att uttrycka sin inre känsla, blir uttrycket i form av begrepp som befinner sig inom denna matris, alltså i form av benämningar som pojkflicka och flickpojke. Denna benämning av respondenterna från människor i omgivningen, är också kopplad till den heterosexuella matrisen, genom att det är den heterosexuella normen som är den rådande i samhället, och det är den som även människorna i omgivningen är insocialiserade i och kan använda sig av i sitt språkbruk. Språkets betydelse handlar alltså delvis om hur respondenterna kan uttrycka och benämna sig, men utifrån Berg (1992) så handlar det även om att det delade språket är det som skapar individens medvetande. Respondenternas benämningar som pojkflicka/flickpojke gör att då pojke/flicka är de språkliga begrepp de har att tillgå i sitt uttryck, så kan de därav enbart koppla känslan av att vara annorlunda till det de är medvetna om. Det delade symbolsystemet innefattar enbart de dikotomiska begreppen, vilket gör att det är dem de kan skapa sin medvetenhet kring.

Love säger att hen som liten lekte med bilar, klättrade i träd och hatade klänningar. Därför trodde hen att hen var tvungen att byta kön för att kunna vara den hen kände sig som;

När jag var yngre så ville jag byta kön, från det att jag var åtta år så var jag helt säker på att när jag blev vuxen så skulle jag byta kön (...) jag var ingen flicka liksom.

Detta kan tydligt kopplas till den process som Connell (2003) benämner som socialt förkroppsligande där individen, med dess kropp, inom de sociala strukturerna är aktiv i sin genuspraktik samtidigt som hon är objekt i den samma. Love praktiserar aktivt sitt genus, genom sina handlingar som bryter mot stereotypen av hens tilldelade genus som flicka. Samtidigt blir hen ett objekt i genusstrukturen, då hen genom denna struktur insocialiserats med att den sortens genuspraktik som hen utövar inte stämmer överens med hens kropp. Love fortsätter dock ha ett aktivt agentskap där hen då hittar en lösning genom att bestämma sig för att byta kropp. Men, även om Love har ett tydligt agentskap så har hen endast två kön

att förhålla sig till vilket kan kopplas till Butler (2007) och den heterosexuella matrisens binära motsatssystem.

Love fortsätter;

Det är väl lite därför queer är en frihet också därför att det var lite så här insikten om att jag behöver faktiskt inte byta kön för att vara den jag är, det går bra ändå liksom.

Loves andra del av citatet kan kopplas till sekundärsocialisationen, som individen går in i efter primärsocialisationen. Här kan individen frångå de signifikanta andras tilldelning av deras könsidentitet som den objektiva verkligheten. Detta genom att individens själv är så pass utvecklat att individen kan börja finna alternativa sanningar till det som tidigare insocialiserats. Kulturen genom språket har begränsningar för vilka genusformer som är möjliga och för att kunna frångå det insocialiserade så krävs det andra människor och begrepp för att individen ska kunna agera och konstituera sitt genus utefter den inre känslan (Butler, 2007; Connell, 1996; 2003).

De flesta respondenter talar om utvecklingen av sin könsidentitet i form av en inre process, men talar även på olika sätt om andra människor och begrepp i utvecklingen av sin könsidentitet. I citatet uttrycker Love att hen genom queerbegreppet kan vara sig själv. Hen kom genom sin process att ”komma ut” som icke-heterosexuell, i kontakt med begrepp utanför normen, och detta hjälpte hen att frångå det som hen insocialiserats i under primärsocialisationen. Kristoffer kom i sin process att ”komma ut” som icke-heterosexuell, i kontakt med andra människor som inte känner sig hemma i den heteronormativa binära strukturen. För Sanna var den inre känslan problematisk under tonåren, och det var först genom hennes pojkvän som hon fick begrepp för att uttrycka denna känsla utanför de insocialiserade kategorierna man/kvinna. Detta har hjälpt henne att förstå vad det är för känsla hon kämpat med, även om hon ännu inte har kommit fram till något klart begrepp på denna känsla. Alla utom Filip talar på olika sätt om vikten av andra människor och begrepp i den sekundära socialisationen för att kunna frångå det som insocialiserats under primärsocialisationen.

De signifikanta andra är av stor vikt för individens utveckling både under primärsocialisationen och sekundärsocialisationen, men på olika sätt. Under primärsocialisationen styr de individens socialiseringsprocess, och till en början är det deras

definition av situationen som blir individens objektiva verklighet. Till en början kan individen inte välja sina signifikanta andra, och därmed heller inte sin bild av verkligheten. (Berger & Luckmann, 1991) De signifikanta är viktiga för individens utveckling även i sekundärsocialisationen, men har här inte samma auktoritära roll för individens identitetsskapande. Detta eftersom att individen har utvecklat ett självmedvetande som individen kan förhålla sig gentemot omgivningen utifrån. De signifikanta andras roll blir istället i form av referenspunkter som individen med sin reflektionsförmåga kan använda sig av i konstruerandet av sin könsidentitet.

Respondenternas utveckling av sina könsidentiteter är i linje med Berger och Luckmanns (1991) teorier om hur individen socialiseras in i samhället, och kan även förstås genom Connells (2003) begrepp socialt förkroppsligande. Detta då kroppen på olika sätt får en central roll genom hur respondenterna förhåller sig till och upplever sitt kön/genus och sexualitet. Även Bergs (1992) och Butlers (2007) poängtering av språkets betydelse har en central roll i utvecklingen. Då respondenterna inte hade ord för sin känsla, utan enbart hade det som insocialiserats under primärsocialisationen att tillgå, så kunde de inte definiera sig utanför den heterosexuella matrisen. Utvecklingen sker även genom processen av socialt förkroppsligande (Connell, 2003) där kroppen har ett agentskap och spelar en aktiv roll i att bryta med det som insocialiserats i primärsocialisationen. Att helt bryta mot denna struktur kunde dock först ske i sekundärsocialisationen, genom mötet med andra människor, begrepp och alternativa sanningar.

Johan och Angelikas begrepp på sina könsidentiteter befinner sig inom denna struktur, men de uttrycker även de en liknande historia vad gäller utvecklingen under den sekundära socialisationen. Johan genom att det var viktigt att tala med andra transvestiter innan han kom ut, och Angelika genom att när hon kom ut så hade hon vänners stöd.

För att i sekundärsocialisationen kunna bryta sig ifrån det man i insocialiserat under primärsocialisationen så krävs det mycket av individen (Butler, 2007; Connell, 1996; 2003). Dels gällande det språkliga och begrepp, detta exemplifieras speciellt tydligt hos Kristoffer och Sanna som upplever detta som problematiskt. De har ännu inte hittat begrepp som stämmer helt med den inre känslan av deras könsidentitet. Men det finns även svårigheter gällande kroppens roll och det sociala förkroppsligandet (Connell, 2003). Man kan dels se det genom den problematik som kan uppstå i att förhålla sig till sin kropp och hur man upplever den, men även genom de kroppsliga konsekvenser som kan uppstå i denna process.

Ett tydligt exempel på detta blir den ångest och sociala fobi som Angelika uttrycker och flera andra respondenter antyder att de har liknande upplevelser.

Då informationen kring primär- och sekundärsocialisationen var begränsad, och varierade mellan de olika respondenterna, så kunde vissa respondenter inte fullt ut inkluderas i analysen. En orsak till att Johan inte berättar så mycket om sin primärsocialisation kan vara att det för honom var så många år sedan denna ägde rum. Han uttrycker dock kort att det var viktigt med andra människor när han kom ut som transvestit, men utvecklar inte och lägger ingen större vikt vid detta. Filip säger inte heller mycket om denna del av sitt liv, detta eftersom att hen inte hade någon speciell könsidentitet när hen var liten och att det inte spelade någon roll för hen vem hen var. Informationen kring hens sekundärsocialisation är också begränsad.

Bekräftelse och identifikation

Resultat

De flesta av respondenterna upplever att det på någon nivå är viktigt att få bekräftelse på sin könsidentitet och att ha någon att identifiera sig med. Ett led i detta är att se hur viktigt respondenterna anser att det är att andra har vetskap om hur denne ser på sig själv.

Angelika och Filip upplever det inte som speciellt viktigt att andra har vetskap om hur de ser på sig själva. Angelika menar att det viktiga för henne är att hon blir sedd och respekterad som kvinna och detaljerna kring hur hon ser på sig själv och hur hon kommit dit hon är idag upplever hon inte alltid som relevanta i mötet med andra. Filip tycker inte att det är så viktigt att andra har samma syn på hen som hen själv har. Men menar också att hen helst vill att folk ska se hen som kille, även om hen själv ser sin könsidentitet som ganska flytande. De övriga respondenterna uttrycker på ett tydligare sätt att det är viktigt för dem att andra har vetskap om hur de ser på sig själva. Men alla utom Johan, som ser öppenheten som en förutsättning för att han ska kunna gå ut klädd som kvinna, begränsar det till vissa kretsar av människor. Kim uttrycker detta på ett tydligt sätt;

Det är viktigt för mig för jag vill gärna bli uppfattad på samma sätt som jag uppfattar mig själv, det tror jag kanske det flesta vill. Men å andra sidan så vill jag av och till i och med att, jag uppfattar mig själv som bra, medans andra om de

hade uppfattat hur jag uppfattar mig själv som negativt så vill man ju kanske dölja det, då vill man ju inte. Det är ju inte alltid man orkar ta upp det. Men till exempel i relationer, alltså partnerrelationer, så är det ju jättejätte viktigt att man känner att den personen ser vem jag är med mina ögon (...) vilket också gör att jag inte kan vara ihop med helt hetero killar eller helt lesbiska tjejer. För då skulle det... hela... vara ihop med någon som har ett kön som jag inte har, en könsidentitet som jag inte har, det går inte så...

Även de andra uttrycker att det är viktigt att de närstående har en förståelse för hur de ser på sig själva. För att sedan bli mer individuella i sin syn på om det bara är de absolut närmaste som är viktiga eller om det även handlar om en bredare krets.

Frågan om öppenhet och hur viktigt det är att andra har vetskap om hur respondenten ser på sin könsidentitet kan även kopplas vidare till huruvida respondenten upplever att det är viktigt att få bekräftelse på sin könsidentitet. Tre av respondenterna, Sanna, Filip och Johan upplever att det inte har så stort behov av denna bekräftelse. De upplever inte det som så viktigt att omge sig människor som har liknande syn på deras könsidentitet som de själva har. Sanna menar att detta inte är så viktigt eftersom det är så få som har vetskap om hur hon ser på sig själv. Johan menar att han blivit så gammal att han skiter i vad folk tycker och för Filip verkar det inte spela någon större roll;

Nej det är det inte... alltså... för det första så vet jag inte vilken syn andra människor har på mig. Jag har aldrig frågat någon vad den ser mig som. Så länge folk använder rätt namn på mig så, så spelar det ingen roll för mig vad det ser mig som...

Detta skiljer sig från Love, Kristoffer, och Kim som alla upplever det som viktigt att omge sig med människor som har liknande syn på respondentens identitet som respondenten själv har. Fler av dem betonar också att det framförallt handlar om närstående som det är viktigt. Ett citat från Love illustrerar detta på ett mycket tydligt sätt;

Ja, det är ju enklare att inte behöva förklara varenda gång. Men.. det är ju så.. alltså lite som vi pratade om någon gång, man liksom bekräftar varandras queerhet bara genom att vara tillsammans, men behöver inte prata om det utan man bara bekräftar det, per automatisk. Och det är ju en ganska skön känsla att bli bekräftade för den man är och som man uppfattar sig själv i umgänget med andra, utan att behöva förklara och vara extrem utan liksom det bara.. sitta, andas, tänka, vara.. så ..accepterad typ.

Detta blir även ett talande citat för att belysa vikten av att omge sig med människor som har en liknande syn på sig själva som respondenten har på sig själv. Hela gruppen ovan, Love, Kristoffer och Kim, samt Sanna anser också att detta är viktigt. De flesta av dem betonar även att det inte handlar om att det ska vara exakt lika utan snarare att personerna tänkt kring kön och könsidentitet och respekterar människor som de är.

Varken Filip eller Johan anser det som särskilt viktigt att omge sig med människor som har en liknande syn på sig själva som de har, men att det är roligt och spännande. Johan menar även att det var viktigare för honom tidigare, när han befann sig i processen att ”komma ut” som transvestit, vilket visar på att han då hade ett större behov av bekräftelse och identifikation.

Analys och diskussion

Informationen ifrån respondenterna visar på en variation kring betydelsen av bekräftelse och identifikation gällande könsidentiteten. De flesta respondenterna uttrycker att detta är viktigt för dem, och en förutsättning blir då att de är öppna i mötet med andra med sin syn på sig själva. Butler (2007) talar om den heterosexuella matrisen som den normstruktur som råder i samhället. Om omgivningen inte får ta del av hur de ser på sig själva, så kan de inte ge bekräftelse på denna syn, eftersom att de i sitt tänkande utgår ifrån de binära kategorierna man/kvinna och således inte kan bemöta dem på något annat sätt.

Angelika och Filip anser det inte så viktigt att andra ser dem som de ser sig själva, och är därav inte så öppna med synen på deras könsidentitet. För Angelika tolkar vi att detta handlar om att hon befinner sig inom den normstruktur som omgivningen har tillgång till. Hon är kvinna och vill bli sedd som kvinna, att hon även är transsexuell upplever hon då inte som så viktigt att omgivningen har vetskap om vilket är den del av henne som ligger utanför dikotomin. Filip anser det inte är så viktigt att vara öppen då hen är flytande i sin könsidentitet. Filips syn på öppenheten med sin könsidentitet kan kopplas till Butlers (2007) syn på genusnormen, ett normsystem med två stabila genuskategorier. Då hen är medveten om den normstruktur som råder, blir det därav inte viktigt att vara öppen med sin könsidentitet, då det skulle vara alltför svårt för omgivningen att förstå den. Som hen säger i citatet i resultatdelen, så uttrycker hen det viktigare att bli benämnd med rätt namn. Utifrån Mead (Berg, 1992) blir namnet här den identifikationssymbol som hen använder sig av.

De flesta av respondenterna begränsar sin öppenhet till människor i deras närhet, eller till vissa sammanhang. Genom att respondenterna omger sig med människor som ser dem som de är, kan de bli bekräftade som denne. Kim uttrycker till exempel i ett citat i resultatet, att det är jätteviktigt med denna öppenhet i partnerrelationer, men att det i andra relationer kan vara jobbigt att vara öppen med sin könsidentitet. Detta eftersom att hen i de relationerna skulle bli bemött på ett negativt sätt. Mead utifrån Berg (1992) menar att när individen är öppen med sin könsidentitet och uttrycker denna, mot människor i omgivningen, så leder detta till en attityd tillbaka till individen. Denna attityd konstituerar en gestalt i Miget (Lundin, 2007), och om denna gestalt stämmer överens med individens narrativ, blir individen bekräftad av den andre. Om attityden som gestaltas inte stämmer överens med individens narrativ, finns det risk för att individen upplever kognitiv dissonans. Det behöver dock inte leda till kognitiv dissonans, då detta beror på vad individen har för relation till den andre, samt vilken vikt individen tillskriver den andres attityd. För att undvika kognitiv dissonans, och för att kunna bli bekräftade för vilka de är, så blir öppenheten för respondenterna ofta kopplad till vissa människor och sammanhang.

Flera av respondenterna talar även om vikten av att omge sig med andra som har samma eller liknande könsidentitet som dem själva. Berger och Luckmann (1991) menar att individen i sin sekundärsocialisation kan välja signifikanta andra som individen kan identifiera sig med och bekräftas utav. Genom att omge sig med andra människor som har samma, eller liknande, könsidentitet som respondenterna själva har, kan de alltså identifiera sig med dem och samtidigt bli bekräftade av dem. Detta visar Love mycket tydligt på i citatet som återfinns i resultat delen.

För att få en ytterligare dimension till förståelsen av det behov respondenterna har av att kunna identifiera sig med och få bekräftelse av andra, kan man se till Butler (2007) och Connell (1996; 2003). De menar att det krävs mycket av individen för att kunna frångå samhällets dikotomiska genusnorm. Delvis för att individen måste frångå mycket av det under primärsocialisationen insocialiserade, och delvis för att det kan leda till stora problem och sanktioner från samhället (Butler, 2007; Connell, 1996; 2003). Respondenterna kan genom att hitta ett sammanhang där de inte behöver argumentera vare sig kroppsligt eller verbalt för vilka de är och där de kan känna sig accepterade, vilket tydligt exemplifieras genom Loves uttalande.

Omgivning och samhällsnormer

Resultat

De flesta respondenterna upplever samhällets normer gällande kön och könsidentitet som väldigt binära och pekar även på att kvinnor och män är snäva kategorier med tydliga begränsningar. Många av dem upplever även i olika stark grad att det finns förväntningar på hur de ska bete sig utifrån vilket kön de antas ha, att de ”puttas in i ett fack”. Kristoffer säger;

Det är väldigt snäva kategorier; vad man får va och inte få va. Det känns som att trots att ingen liksom verkar ha skrivit ner, det inte finns några skrivna regler, så är det oerhört, det nästan gör det snävare i hur man ska bete sig ...

Flera av respondenterna uttrycker att omgivningen upplever det som väldigt provocerade när de överskrider dessa kategorier och visar exempelvis på trakasserier, rädsla för våld eller hur anhöriga tagit avstånd från dem. Många av dem menar även att de ibland försöker följa förväntningarna och ändra på sitt uttryck för att slippa sanktioner från omgivningen. Love ger exempel på detta;

...ibland önskar jag att jag hade haft ett läge till på rösten så jag kunde sänka rösten lite, det är ganska skönt att bara smälta in liksom. Och jag har ju svårare att smälta in som tjej för det mesta, så då är det ju enklare att bara... Om jag bara hade kunnat justera ner rösten lite så hade det varit inga problem liksom. Så ibland försöker jag väl vara lite mer liksom.. pojkaktig bara för att smälta in.

Man kan tydligt se här hur Love är tvungen att förhålla sig till samhällets normer gällande kön och könsuttryck, vilket även är tydligt hos andra respondenter. Samhällets inverkan på respondenterna ser man även tydligt i deras språk och exempel, då hela deras språk är uppbyggt kring detta binära synsätt. De talar exempelvis i intervjuerna om att de var ”pojkflickor/flickpojkar” och utgår ofta från det stereotypa kvinnliga/mannliga när de ska förklara hur de upplever sig själva.

Alla upplever dock inte samhällsnormen som problematisk. Johan upplever samhällets normer som rätt fria, och har inga problem med de normer som existerar, fast tillägger även att det såklart finns de som råkar illa ut. Även Angelika talar om att samhället i stort är rätt öppet, och menar att de flesta problem hon stött på är kopplade till familj och arbete;

Jag borde vara extra rädd eftersom jag dels är kvinna att det finns en lite högre hotbild och med det och dels för att jag.. i vissa fall då tas för transsexuell som sagt eller i vissa fall till och med för transvestit eftersom folk inte kan se skillnad. Så jag borde egentligen känna mig hotad men jag har aldrig känt mig så trygg i det övriga samhället, i hela mitt liv eller känt mig så accepterad. Och jag har aldrig varit så poppis på singelmarknaden som jag är nu. Så att det är väldigt klivet, det beror på i vilket sammanhang. Svenskarna kan var väldigt öppna men det förutsatt att man inte sitter i någon form av beroendeställning eller familjärställning till dom, för då uppstår problem.

Man kan här se att det inte alltid behöver vara problematiskt att överskrida samhällsnormerna och att beroende på respondenternas könsuttryck så upplever de normerna olika vilket vi även återkommer till i analysen.

Analys och diskussion

Nästan alla respondenterna upplever att samhället syn på genus bygger på två distinkta kategorier med tillhörande egenskaper, och de upplever starka förväntningar på att de ska passa in i dessa. Detta stämmer väl överens med Connell (2003) och Butler (2007) som tydligt visar hur samhället, genom institutioner med dess normer och strukturer, konstruerar genus som ett dikotomiskt motsatssystem. Språket har stor del i denna genuskonstruktion, då språket är uppbyggt av binära oppositioner, och genom människors användning av dessa etableras genus som två binära kategorier (Gergen, 2007). Individen insocialieras i detta samhälle och införlivar dess värderingar i sitt Själv genom de signifikanta andra. Individen utvecklar sedan utifrån detta en generaliserade andre som sedan hjälper till att upprätthålla dessa normer. (Berger och Luckmann, 1991) Detta, om individen istället inte lyckas bryta mönstret och ta avstånd ifrån normerna så som våra respondenter i olika hög grad gjort, vilket man kan se i *utveckling av könsidentiteten*. När respondenterna gör detta så kan det uppstå sanktioner från samhällets sida (Connell, 2003), vilket även empirin visar, då respondenterna utsätts för genom exempelvis osynliggörande, avståndstagande eller trakasserier;

...det blir ju vissa förväntningar på beteende. Om folk tror att man är någonting så förväntas man ju bete sig på ett särskilt sätt och då man då inte passar in på någon av kategorierna oavsett hur dom försöker så blir det ju ibland provocerande. Jag har ju polisanmälan inne på någon för sexuellt ofredande...

Här är ett citat från Love som tydligt exemplifierar tankegången ovan. Trots att våra respondenter på många sätt frångår heterosexuella matrisen och därför upplevs som provocerande utgår de ändå hela tiden ifrån dessa binära kategorier i sitt språk. Detta är de tvungna till då, som vi även tagit upp under *utveckling av könsidentitet*, språket bygger på den heterosexuella matrisen (Butler, 2007) och eftersom språket blir meningsfullt genom ett gemensamt symbolskapande (Berg, 1992) är respondenterna tvungna att uttrycka sig i enlighet med den denna matris. Detta då språket annars saknar ett gemensamt symbolvärde och därmed även mening.

Johan och Angelika upplever dock inte, i lika hög utsträckning som de övriga, samhällsnormen som problematisk. Detta skulle kunna bero på att de båda befinner sig inom de binära kategorierna i sin könsidentitet, även om de överskrider den norm (Butler, 2007) om att genus ska följa det biologiska könet. Då Johan och Angelika på detta sätt befinner sig språkligt inom den heterosexuella matrisen så skapar samhällsnormerna inte heller samma problematik som den gör för övriga respondenter. Gällande Angelika kan man även se att hon i stor utsträckning tas som kvinna av omgivningen vilket gör att denna inte alltid utgör något större problem. Utan för henne så är det framförallt familj och personer hon har haft en arbetsmässig relation med som har varit det problematiska. Detta kan vara kopplat just till att dessa personer upplever att hon bryter mot normerna vilket många andra personer inte ser då hon för dem är kvinna och inget mer.

Upprätthållande av könsidentitet

Resultat

Utifrån tidigare teman kommer vi nu att presentera hur respondenterna upprätthåller sin könsidentitet i ett samhälle som många av dem upplever har en väldigt binär syn på kön och genus. Vi kommer framförallt att hålla oss på en generell nivå och hänvisar till tidigare stycken för att se mer individuella skillnader.

Respondenterna upplever alla att könsidentiteten är en viktig del av deras identitet och det blir därmed även viktigt för dem att upprätthålla denna del. Så här uttrycker sig några av respondenterna;

Jag står väl i vägskalet i att börja känna att den är väldigt viktig, viktigt att jag själv uppmuntrar mig själv och låter mig själv vara som jag är. Så länge jag försöker passa in i fack så funkar det liksom inte. Så jo jag känner att det är väldigt viktigt. – Kristoffer

Just nu är det upplever jag det som väldigt viktigt för min identitet just eftersom jag försöker komma överens med den. Och jag vill väldigt gärna visa det för andra, till exempel mina klasskamrater, genom sätt att klä sig och vara. Skapa diskussioner. – Sanna

Det är väldigt viktigt och det har blivit mera viktigt i.. också en grej som man har funderat över liksom. Jag har ju levt hela livet utan, även om det har funnits hela tiden ett sug efter att och jag har smugit lite med det bakom ryggen på min fru och så där va. Men i och med att jag har släppt loss så att säga så har det blivit ännu viktigare. Nu känner jag liksom ett väldigt behov av att gå såhär ibland och när jag kan gå flera dagar i rad liksom utan att ens ha manskläder med mig. Ja, då känns det jättebra! – Johan

För att kunna upprätthålla sin könsidentitet blir det viktigt för många av respondenterna att uttrycka detta utåt, och därigenom ha möjlighet att få bekräftelse för vilka de är, vilket man kan se i citaten ovan. Respondenterna uttrycker sin könsidentitet på olika sätt men framförallt genom det verbala språket och yttre attribut. Alla respondenter använder sig av språket i någon mån. För vissa handlar det mer om att kunna sätta ord på en mental föreställning och en känsla, medan det för andra även är viktigt i mötet med den andre, då respondenten av denna kan få sin upplevelse bekräftad. Kim uttrycker i detta citat vikten av språket i mötet med andra;

..jag har sagt till mina kompisar att det är okej att de kan kalla mig, att de säger hon och sånt när jag inte är där för det gör ingenting, men när vi är i samma rum eller vi pratar så respektera mig och säg, kalla inte mig kvinna eller säg inte min tjej eller säg inte liksom, för det gör ont, det gör ont i magen att höra det så...

De flesta respondenterna använder sig av yttre attribut så som kläder, frisyr och smink/avsaknad av smink för att uttrycka sin könsidentitet;

..jag har en ganska femme stil som liksom.. som syns men som liksom hjälper mig på traven att bli accepterad på stan. – Angelika

De dagar jag känner mig mer manlig sätter jag upp håret i tofs och visar mina rakade sidor, mitt korta hår. När jag vill känna, eller känner mig mer kvinnlig har jag håret utsläppt. – Sanna

För en del av respondenterna varierar uttrycket mellan situationer, de väljer att ”tona ner” sitt uttryckssätt på exempelvis arbetet eller situationer där de känner sig otrygga. Vilket man även kan koppla till temat *Bekräftelse och identifikation* där vi visar på hur respondenterna väljer att vara öppna med sin könsidentitet i olika situationer.

För respondenterna är olika uttryck olika viktiga, men det är endast en respondent, Filip, som inte alls lägger någon vikt vid denna typ av uttryck. För hen handlar det mer om en mental föreställning och en inre känsla som hen inte har något speciellt behov av att uttrycka.

Analys och diskussion

Då resultatet under detta tema till stor del bygger på områden som avhandlats under tidigare teman, kommer vi i denna analys främst befina oss på ett generellt, teoretiskt plan. Viss ny information kring uttryck, som presenteras i resultatet, kommer dock att integreras. Ett teoretiskt övergripande förhållningssätt i denna analys anser vi bidra till en ökad förståelse för delarnas betydelse i respondenternas upprätthållande av sina könsidentiteter.

Respondenterna upplever alla att könsidentiteten är en viktig del av deras identitet men då samhällets syn på genus utgår från den heterosexuella matrisen (Butler, 2007) så kan respondenterna inte använda sig av samhällets syn i upprätthållandet av sin könsidentitet utan måste försöka göra det utanför denna norm. För att respondenterna ska kunna göra detta spelar andra människor en viktig roll. Detta eftersom det är genom att individen speglar sig i andra, som individen har möjlighet att observera sig själv. I denna interaktion med andra har språket en central funktion, då det är språket som ger mening till omvärlden och som också ger mening till individen som objekt för sig själv. (Berg, 1992) Utifrån detta så blir språket för respondenternas upprätthållande här viktigt på två sätt. Dels för att respondenten ska kunna definiera sin inre känsla i form av en självdefinition på sin könsidentitet, och på så sätt kunna se sig själv som ett objekt med mening. Dels för att kunna uttrycka sin könsidentitet utåt så att de kan få en bekräftelse på denna. Dessa två delar har ett dialektiskt förhållande, och de är båda viktiga i individens upprätthållande av könsidentiteten. Alla respondenter använder sig av språket, men på olika sätt. Flera av dem använder detta i sitt uttryck av sin könsidentitet, och detta blir lättare för de som har en klar definition av sin könsidentitet än de

som inte har det. Förutom språket har processen med det sociala förkroppsligandet (Connell, 2003) också en central funktion i upprätthållandet av könsidentiteten och hur individen uttrycker detta. Det kroppsliga uttryckets upprätthållande funktion fungerar på samma sätt som när det gäller språket och fungerar kompletterande till denna. Genom att respondenterna är tydliga i sina uttryck, både gällande kropp och språk, blir det även lättare för den andre att ge en attityd tillbaka till respondenten. Vilket gör att respondenten blir bekräftad och därav kan upprätthålla sin könsidentitet. För Kristoffer och Sanna som inte har ett tydligt språk gällande sin könsidentitet blir det svårare att på detta sätt upprätthålla den. Sanna påvisar detta;

Jag vet inte riktigt vad jag uttrycker, eller utstrålar och känner mig varken bekväm eller säker. Jag skiftar så mycket i känslan inom mig så det är svårt att hålla fast vid någonting konkret.

Om individen inte har ett uttryck som är tydligt, vilket Sanna talar om i citatet, blir det även svårt för den andre att ge en attityd tillbaka på uttrycket, och det blir då svårare för individen att få en attityd tillbaka som bekräftar denne.

I upprätthållandet av könsidentiteten uttrycker sig även de flesta av respondenterna, som vi nämnt tidigare genom kroppen och yttre attribut. Dessa attribut är, som språket, symboler som skapas och existerar i ett gemensamt symbolsystem (Berg, 1992). Flera av respondenterna använder sig av kläder för detta uttryck, men i varierande drag så används även andra attribut så som smink/avsaknad av smink och val av frisyr. De flesta använder dessa i linje med sin könsidentitet, men vissa gör det även för att frångå den binära genusmarkeringen från omgivningen, vilket kan ses i resultatet. Detta exemplifierat genom Kim som inte använder smink, och som inte klär sig kvinnligt, för att på detta sätt frångå omgivningens genusmarkering.

När respondenten använder sig av yttre attribut för att uttrycka sin könsidentitet, blir respondenten bekräftad genom den andres attityd på uttrycket. Detta genom att attityden som konstituerar gestalten i individens Mig, stämmer överrens med individens narrativ (Lundin, 2007). När respondenterna använder sig av de yttre attributen för att frångå genusmarkeringen ifrån omgivningen, handlar detta om att respondenten vill undvika en attityd i form av man/kvinna. Detta eftersom att en sådan attityd, vilket vi uttrycker i teorin samt tidigare diskussion, kan skapa en obalans i respondenternas Mig och därmed leda till

kognitiv dissonans. Respondenterna försöker således undvika detta i upprätthållandet av sin könsidentitet. Användningen av dessa uttryck visar tydligt processen med socialt förkroppsligande (Connell, 2003), respondenterna är aktiva i valet av uttryck samtidigt som de hela tiden påverkas och måste förhålla sig till de strukturer som finns exempelvis genom att klä sig på ett sätt för att markera en frångång från den förväntade genusmarkeringen. Man kan här se en tydlig koppling till språket och vilken möjlighet de har att uttrycka sig där, då de har möjlighet att vara kreativa och aktiva i sitt genusskapande fast de är tvungna att agera med samhällsstrukturerna som bas och på detta sätt är bundna till dem.

Då samhället har en binär struktur av språket (Gergen, 2007), och en normativ uppfattning på kön och genus utifrån den heterosexuella matrisen (Butler, 2007), blir det svårt för respondenterna att upprätthålla sin könsidentitet genom uttryck mot omgivningen. De flesta av respondenterna begränsar därför, eller ”tonar ner”, sitt uttryck till vissa kontexter och till vissa människor. Detta uttrycker Kim i problematiken med sin definition som icke-kvinna;

Är det trygga sammanhang så försöker jag förklara situationen, är det otrygga sammanhang så kanske bara kommer med en sån kort kommentar som att; ”ja eller människa.”

Kim påvisar här att hens uttryck skiftar mellan olika sammanhang, och detta är även något som flera andra respondenter uttrycker. Detta kan vi tolka i förhållande till den heterosexuella matrisen (Butler, 2007). I respondenternas möte med människor i omgivningen, blir det svårt för individerna att upprätthålla sin könsidentitet, då attityderna de får kommer utifrån normen. Språket har inneboende begränsningar för vilka genusformer som blir möjliga (ibid.) och då samhällets genuspråk endast innehåller de binära oppositionerna man/kvinna, blir språkmötet problematiskt och respondenterna blir inte bekräftade. Citatet från Kim påvisar detta.

För att kunna få bekräftelse på sin könsidentitet, så uttrycker respondenterna denna i sammanhang där denna bekräftelse är möjlig att få. När respondenterna befinner sig i sammanhang med andra som har samma eller liknande könsidentitet som de själva, kan individerna både bli bekräftade och identifiera sig med andra människor. Utifrån Mead (Berg, 2007) kan man tolka att i dessa sammanhang så bekräftas individen genom den andres attityd gentemot individens uttryck. Individen bekräftas även genom den andres uttryck av

sin könsidentitet, genom att detta uttryck kan minska individens känsla av att vara annorlunda. Individen är här i ett sammanhang där hon inte behöver argumentera för sin könsidentitet, utan där hon kan identifiera sig med andra med liknande könsidentiteter. Flera av respondenterna är även aktiva inom organisationer och i sammanhang som är öppna för en större mångfald gällande könsuttryck, än vad samhället är i stort. Detta kan kopplas till att de i dessa sammanhang kan bli bekräftade och få möjlighet att identifiera sig med andra, men även att de aktivt kan påverka samhället.

För respondenterna är olika uttryck olika viktiga, men det är endast en respondent, Filip, som inte alls lägger någon vikt vid denna typ av uttryck. För hen handlar det mer om en mental föreställning och en inre känsla som hen inte har något speciellt behov av att uttrycka. Hen säger;

Jag vet inte helt vilket intryck jag ger folk och så. Jag har aldrig försökt pröva att pusha på folk min könsidentitet eller min identitet, så vad folk uppfattar mig som är deras sak. Jag gör väl inget speciellt tror jag för att uttrycka mig.

På frågan om Filip påverkas av samhällets normer, uttrycker sig hen så här;

Ja, jag känner ju det dagligen då jag känner mig som kille så känner jag ju att jag måste uppföra mig på ett visst sätt, gå klädd på ett visst sätt och så för att bli tatt som kille. De dagar som jag inte känner mig som någonting så blir jag puttad in i ett fack... jag känner att jag bör leva efter vissa tankar om hur jag ska vara utifrån hur jag går klädd och så...

Så även om hen inte tycker det är viktigt med vad andra uppfattar hen som, och att hen inte tycker uttrycket är viktigt, så kan vi ändå tolka att samhällets normer och andras attityder påverkar hen.

För Angelika och Johan blir upprätthållandet av könsidentiteten inte riktigt lika problematiskt i mötet med omgivningen som för de övriga, då de båda befinner sig inom de dikotomiska kategorierna. Angelikas problematik med att upprätthålla sin könsidentitet är framförallt förlagd till tidigare i hennes liv, då hon ännu inte öppet var kvinna. Som man kan se i citatet i resultatet, så uttrycker hon sig genom en feminin stil för att passera som kvinna. Då uttrycket befinner sig inom samhällets genusedikotomi (Butler, 2007), kan den andre lättare ge en attityd på uttrycket, då den andre själv har språk för uttrycket. Även Johan befinner sig inom genusedikotomin, då han definierar sig som man och transvestit. Detta blir

inte lika problematiskt att upprätthålla då han i de flesta sammanhang bekräftas som man, vilket inte är problematiskt i förhållande till hans könsidentitet. Bekräftelsen som transvestit menar han var viktigare för hans upprätthållande under hans ”komma ut process”.

Avslutande reflektioner

Både Connell (2003) och Butler (2007) talar om två stabila genuskategorier, en dikotomi. Connell (2003) menar att genuspraktiken formas av strukturen men att strukturen inte kan existera om den inte praktiseras. I denna uppsats kan vi tydligt visa på att det finns människor som vill överskrida dessa och skapa något annat. Kan man då fortfarande se dikotomin som stabil eller börjar den luckras upp? Vi anser att detta är en intressant men mycket svår fråga. Utifrån vår empiri kan man se att samhället i stort fortfarande har en väldigt statisk syn på genus även om respondenterna har olika åsikter huruvida det har skett någon förändring de senaste åren eller ej. Vi menar att denna dikotomi är starkt cementerad i samhället, vilket man kan se exempelvis på språket och dess binäritet (Gergen, 2007), att det är väldigt svårt att förändra på något djupare plan. Trots detta så finns det individer som har en vilja att gå utanför dessa kategorier i sin genuspraktik och genom detta måste ju även strukturen påverkas.

I och med detta kan man även tänka sig att dessa individer blir mer medvetna om sin könsidentitet då det krävs att individen är mer aktiv i sin genuspraktik än vad personer som inte bryter mot dikotomin behöver vara. Detta då de måste bryta mot det som de socialiserats in i under primärsocialisationen (Berger och Luckmann, 1991). Individen omformar där i stor utsträckning sitt narrativ för att denna bättre ska stämma överens med dennes känsla. Detta blir intressant då vi upplever att många teorier gällande identitetskonstruktion har en ganska statisk syn på genus, medan vi här kan belysa genus som en föränderlig del av identiteten.

I uppsatsen använder vi oss, som noterat i inledningen, av samhällets normativa strukturer gällande kön/genus på en generell nivå utifrån respondenternas subjektiva upplevelse samt utifrån teorierna, och då främst utifrån Butlers (2007) heterosexuella matris. De grunder vi belyser samhällets normativa strukturer genom/utifrån är således begränsade till denna begränsade information, och gör att variationer inom och utanför normen inte närmare belyses. Vi är medvetna om att det existerar variationer i samhällets normativa strukturer. Men då denna uppsats syfte är att belysa genusskapande utanför normen utifrån en intrasubjektiv och en intersubjektiv analysnivå (Sapsford et al., 2003), används den

strukturella nivån i uppsatsen för att få en förståelse för dessa nivåer, snarare än för att lyfta den strukturella analysnivån i sig.

Slutsatser

Syftet med denna uppsats var att öka förståelsen för hur personer som anser att de överskrider eller inte identifierar sig med de dikotomiska kategorierna man/kvinna konstruerar sitt genus. Samt att problematisera om och hur individen kan frångå dessa kategorier i skapandet av genus. Problemformuleringen lyder således; *Hur upplever personer som överskrider de dikotomiska kategorierna man/kvinna att de konstruerar sitt genus och hur påverkas de av omgivningens normativa uppfattning? Om och hur kan individer frångå genusdikotomin i konstruerandet av sitt genus?*

Vi anser att uppsatsen har gett en breddad förståelse kring könsidentitet, och visat på en mångfald av olika sätt att uppleva och konstruera genus på. Konstruktionen av könsidentiteten är, precis som identiteten, en ständigt pågående process och som är i ständigt behov av upprätthållelse. Detta görs till stor del genom uttryck som språk och yttre attribut, samt genom att söka sig till grupper där de kan få identifikation och bekräftelse. Eftersom våra respondenter avviker från samhällets dikotomiska synsätt så krävs ett aktivt ställningstagande där de i sin sekundärsocialisation måste bryta sig loss från det de lärt sig under primärsocialisationen. Eftersom de avviker från det normativa får de också svårare att upprätthålla könsidentiteten då den inte uppmuntras av samhällsnormen och det där med blir svårare att få bekräftelse och hitta identifikationsobjekt. Även språket blir ett problem då de saknar ord att uttrycka sig med. För många av respondenterna blir det då viktigt att söka sig till sammanhang där de kan känna sig accepterade och dessa blir viktiga i individernas upprätthållande.

Respondenterna kan inte helt frångå de dikotomiska kategorierna man/kvinna då de hela tiden måste förhålla sig till den i mötet med andra människor. I sitt identitetsskapande menar vi dock att vissa av dem frångår kategorierna då de inte upplever sig tillhöra dikotomin samt använder sig av andra begrepp än kvinna/man.

Vi menar att denna uppsats ger den socialpsykologiska diskursen i fråga om genus, en bredare syn på identitets- och genuskonstruktion utanför normen. Detta då vi i vårt sökande av socialpsykologisk forskning om identitetskonstruktion utanför den traditionella

genusdikotomin, i mån av den tid vi förfogade, fann väldigt lite material. Vi upplever att det saknas socialpsykologisk forskning om detta ämne, och uppsatsen bidrar och breddar därmed den socialpsykologiska diskursen gällande genus.

En svaghet med vår uppsats är att då materialmängden varierar mellan respondenterna har det varit svårt att respondentmässigt få heltäckande analyser kring alla områden. Variationen har berott på att respondenterna valt att besvara olika frågor olika detaljerat, vilket grundats i intresse och erfarenhet. Att en av intervjuerna gjordes över MSN har även det spelat in då formatet blir annorlunda och mer kortfattat än de övriga. Vi kan även se en problematik i vår användning av pronomet *hen*, då vi i inledningen menar att vi inte är intresserade av att skapa ytterligare genuskategorier och *hen* skulle kunna ses som en sådan. Vår intention med begreppet är helt lingvistiskt och används som en språklig utväg för de av våra respondenter som inte vill bli benämnda som han/hon. Vi har valt att i vår empiri inte gå djupare in på vilken vikt pronomen kan spela för en individs könsidentitet, även om detta skulle kunna vara en intressant aspekt att se till i vidare forskning.

Något annat som skulle kunna te sig som en svaghet är att vi har en mycket heterogen respondentgrupp, vilket gör att det sällan går att dra några enhetliga kopplingar till hela respondentgruppen i resultat och analys. Vi menar dock att detta snarare är en styrka då vi, i enlighet med syftet, är intresserade av alla som upplever att de överskrider genusdikotomin samt att vi vill bidra med en bred syn på identitetskonstruktion utanför den traditionella genusdikotomin. Därmed berikar snarare vår heterogena respondentgrupp uppsatsen och visar på en mångfald och bredd i identitetsskapande utanför normen. Vi menar dock att det i vidare forskning skulle kunna vara intressant att fokusera en specifik grupp exempelvis personer som definierar sig som intergender, för att se om de individuella skillnaderna då blir lika stora. Det skulle det även vara intressant att även inkludera en gruppnivå för att nå en djupare förståelse gällande gruppens inverkan på individens upprätthållande och konstruerande av sin könsidentitet. Detta då vi främst fokuserat på en intra- och interindividuell analysdomän och upplever att en gruppnivå och teorier kring dessa skulle vara kompletterande, framförallt bekräftelse och identifikation.

Andra aspekter som skulle kunna vara intressanta att titta vidare på är att se hur personer som upplever sig överskrida kategorierna man/kvinna förhåller sig till juridiska och biologiska aspekter av kön eller fokusera mer på en specifik del av upprätthållande av könsidentiteten exempelvis identifikation, bemötande eller uttryck. Det skulle även vara

intressant att följa respondenterna under längre tidsperiod och på detta sätt ha möjlighet att gå djupare och se förändringar över tid.

Referenser

- Berg, L-E. (1992). *Den lekande människan*. Malmö: Studentlitteratur
- Berg, L-E. (2007). Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen. I: P. Månson (red.), *Moderna samhällsteorier* (s.151-184). Finland: Norstedts Akademiska Förlag.
- Berg, M. (2008). *Själkets garderobiär*. Avhandling vid Sociologiska Institutionen, Lunds universitet (manus under bearbetning)
- Berger, P. L., Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality*. England: Penguin Books
- Butler, J. (2007). *Genustrubbel*. Göteborg: Daidalos AB
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Connell, R.W. (2003). *Om Genus*. Uddevalla: Daidalos AB
- Connell, R. W. (1996). *Maskuliniteter*. Uddevalla: Daidalos AB
- Gergen, K.J. (2007). *An invitation to social construction*. London: Sage
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Danmark: Studentlitteratur
- Lundin, A. (2007). *Den språkliga människan*. Underlag för presentation till GIS, Högskolan i Skövde
- Sapsford, R., Still, A., Wetherell, M., Miell, D., & Stevens, R. (2003). *Theory and social psychology*. London: Sage.

Bilaga 1

Brevet till respondenterna:

Hejsan!

Vi heter Kasper Bergvall och Clara Lindefors och är studenter på Högskolan i Skövde. Vi läser där sista året på Socialpsykologiska programmet och söker nu intervjudeltagare till vår C-uppsats/examensarbete om genus och identitetsskapande. Syftet är att försöka belysa och öka förståelse för identitetsskapande utanför de normativa genuskategorierna.

Vi söker Dig som upplever att du överskrider eller inte identifierar dig med genuskategorierna *man* eller *kvinna*. Deltagandet kommer att bestå av en intervju på cirka en timme. Inga speciella kunskaper krävs utan det är dina personliga upplevelser och erfarenheter som står i centrum. Din bostadsort är av mindre vikt så tveka inte att höra av dig även om du inte bor i Skövdes närområde.

Sekretess kommer givetvis att ges till alla som deltar. All information kommer att behandlas konfidentiellt och förvaras så att inga obehöriga kommer åt det.

Är Du intresserad och vill veta mer?

Kontakta oss gärna så snart som möjligt!

Tack på förhand!

Clara Lindefors
claralindfors@hotmail.com
0703-910480

Kasper Bergvall
kasperbergvall@hotmail.com
0737-752464

Bilaga 2

Intervjuguide

Allmän information innan intervjun

Vi önskar att spela in intervjun för vidare transkribering, detta för att undvika oklarheter och få en så riktig bild som möjligt. Det inspelade materialet kommer att förstöras och transkriberingen kommer endast att användas för studiens syfte. All information kommer att behandlas konfidentiellt och förvaras så att inga obehöriga kommer åt det. Det är alltså bara vi som kommer att veta vem du är och i studien kommer du vara helt anonym. Vi önskar även ha möjligheten att återkomma, om ytterligare frågor skulle uppkomma. När studien är klar kommer du givetvis att få ta del av den färdiga uppsatsen.

Du får när som helst ställa frågor eller avbryta intervjun, du kan även välja att inte besvara vissa frågor. Det finns inget rätt eller fel svar på frågorna, utan det är din personliga upplevelse som är det viktiga.

Känns allt detta okej eller har du några frågor?

Bakgrund

Varför tog du kontakt med oss? Vad väckte intresse?

Förståelse för individen/ Nutid

Berätta lite om dig själv...

- Ålder
- Boendeort
- Jobb/Studerar
- Fritidsintressen
- Familj
- Vänner/bekantskapskrets

Primärsocialisation/Historik/ Levnadsbana

Berätta om hur ditt liv sett ut tidigare...

- Gjort tidigare
 - o Arbetat med, rest, utbildning osv.
- Uppväxt
 - o Födelse/Uppväxtort
 - o Familj (primär)

Självdefinition

Självdefinition och dess betydelse

Hur ser du på din identitet? (hur du ser på dig själv?)

Hur definierar du _____, och vad innebär det för dig?

Du kontaktade oss för att du upplever att du överskrider kategorierna man och kvinna, på vilket sätt upplever du att du gör det?

Hur viktigt upplever du att denna del av dig är för din identitet?
På vilket sätt?

Uppkomst av definition

Hur har ditt sätt att se på dig själv (denna del av dig) växt fram?

Hur såg du på dig själv innan (den här definitionen växte fram)?

Upprätthållande av självdefinition

Öppenhet

Är det viktigt för dig att andra har vetskap om/får ta del av, hur du ser på dig själv?
Varför/ varför inte?

Uttryck

Vi har pratat mycket om hur du ser på dig själv... I vilken utsträckning uttrycker du detta?
(Uttryck: ex: språkligt, mental föreställning om sig själv, utseende/fysiska attribut)
Hur uttrycker du det?

Ser uttrycken olika i olika situationer/sammanhang? Hur i så fall?

Identifikation med andra

Är det viktigt för dig att omge dig med *andra som har en liknande syn på sig själva* som du har?

Varför viktigt/ inte viktigt?

Är det viktigt för dig att omge dig med *andra som har en liknande syn på dig* som du själv har?

Varför viktigt/ inte viktigt?

Omgivningen

Hur upplever du att det svenska samhällets normer ser ut gällande kön/ genus?

Upplever du att du påverkas av dessa normer?

Hur i såfall?

Är det något du vill tillägga?

Vilket pronomen vill du att vi ska använda på dig(han/hon/hen eller något annat)?